

Statistisk Tabelværk,

udgivet

af

den dertil allernaadigst anordnede Commission.

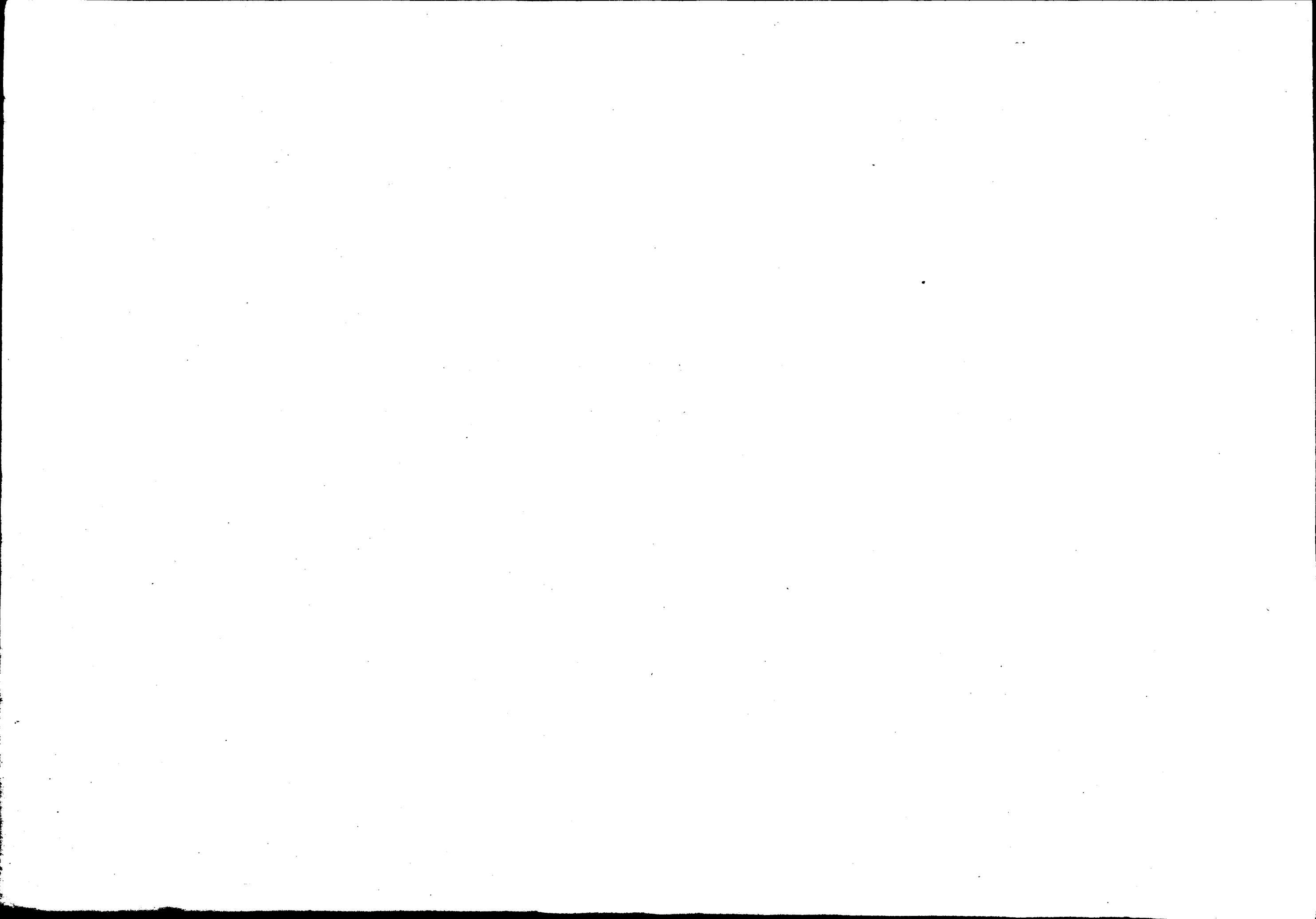
Andet Hæfte,

indeholdende en tabellarisk Fremstilling af Hartkornet, samtlige Eiendommes Banktagation og Bygningers Brandassuranceum,
samt Jord-Eiendommenes Fordeling m. v. i Kongeriget Danmark.

København.

Trykt hos Bianco Luno & Schneider.

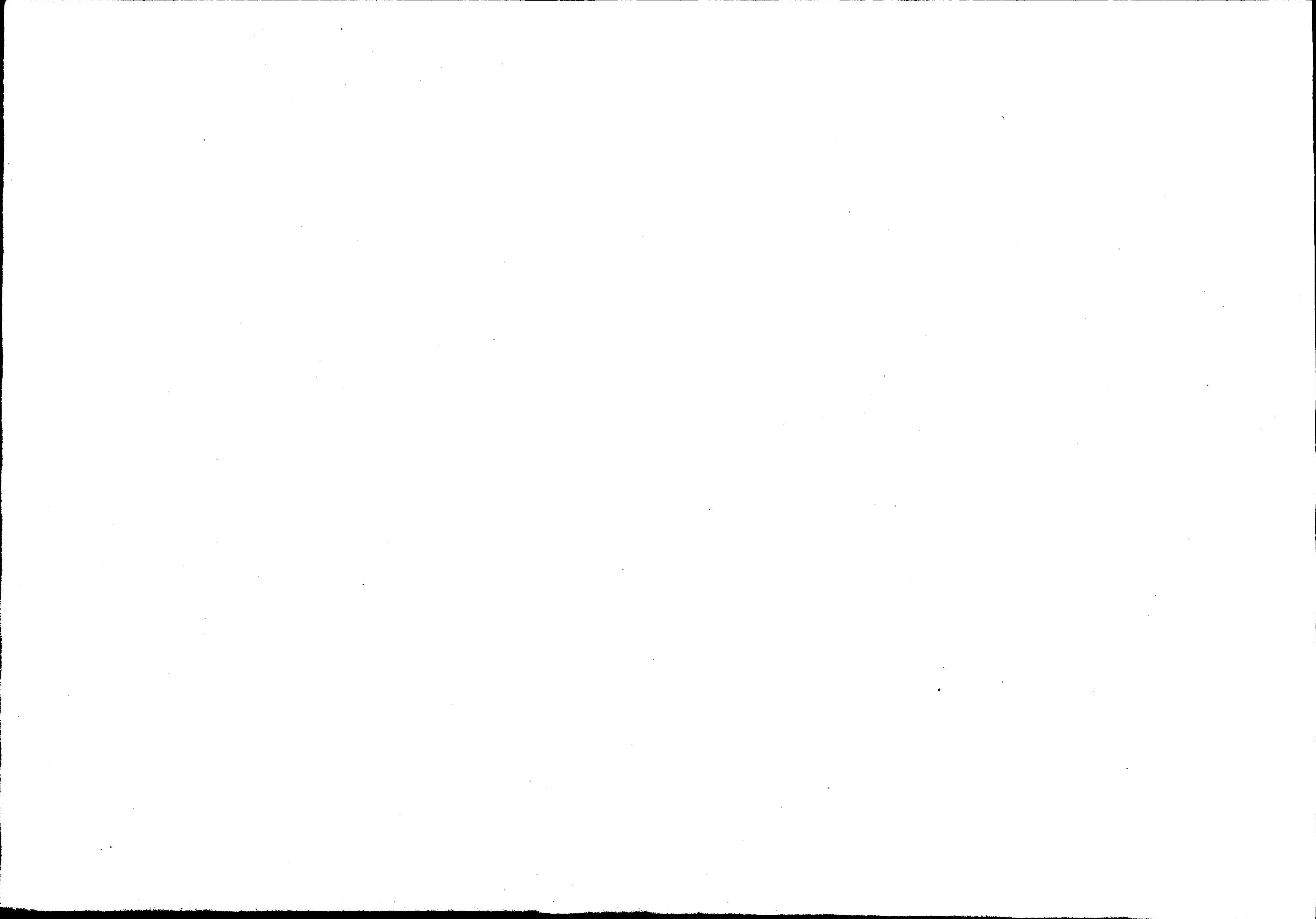
1837.

Indhold.

	Side.
Indledning	V—XXIV.
(Bæretets Plan og Forklaring om Tabellernes enkelte Rubriker	S. V—VII.
Hvorledes Materialierne til Tabellerne ere samlede	VII.
Nogle Resultater af Tabellerne, med tilføiede Dplysninger, nemlig:	
1. Samlet Udsigt over Danmarks Hartkorn	VII.
2. Sammenligning imellem Hartkornet og Areal, provindsviis og for Jylland tillige amtsviis	VII—VIII.
3. Fremstilling af hvad en Lønde Hartkorn og en Lønde Land i hver Provinds og i Jylland tillige i hvert Amt kan ansees banktaxeret for, og Proportionerne imellem Provindsernes indbyrdes Frugtbarhed, deels efter Banktaxationen og deels efter det Areal, der hører til en Lønde Hartkorn	VIII—IX.
4. Udsigt over det Forhold, hvori Hartkorns-Ansættningen staaer til Befolkningen, provindsviis og for Jylland tillige amtsviis	IX—X.
5. Dversigt over Skovarealet i Sjælland, Lolland og paa Falster	X—XI.
6. Samlet Udsigt over Danmarks tiendeydende Hartkorn og tildeels over hvorledes Tienden oppebæres	XI.
7. Ligeledes over Jordernes, Tiendernes og Bygningernes Banktaxation, de Sidstes Brandforsikringsbeløb og den tegnede Brandassurance paa Varer og Effecter	XII.
8. Samlet Dversigt over hver af de danske Riibstæders Folkemængde, Banktaxation, Brandforsikringssum og tilhørende Jorder	XII—XIII.
9. Dversigt over hvormegit Hartkorn offentlige Stiftelser og Lehn eller Stamhuse etc	XIV.
10. Dplysning om Hartkornets Fordeling imellem de forskiellige Klasser af Jordbrug, nemlig:	
Det indbyrdes Forhold imellem Hovedgaardene, Selveiergodsset, Arvefæstegodsset, Fæstegodsset og Riibstædjorderne i Almindelighed, provindsviis og for Jylland tillige amtsviis fremstillet	XIV—XV.
Antallet og Størrelsen provindsviis af komplette Hovedgaarde	} XV.
— — — af ucomplete men privilegerede Hovedgaarde	
— — — af uprivilegerede Hovedgaarde	

	Side.
Sammenlignende Dversigt over Antallet og Størrelsen af samtlige Gaarde og Huse og de jordløse Huses Antal, særskilt paa Selveiergodsset, Arvefæstegodsset, begge disse tilsammen og paa Fæstegodsset, fremstillet for hele Danmark under eet	XVI.
Den samme Fremstilling for Gaardene alene, til nærmere Dplysning om Udstykningsystemets Indvirkning paa Selveiergodsset	XVI—XVII.
Speciel Betragtning af Gaardenes og Huses Antal og Størrelse og de jordløse Huses Antal i Danmark:	
paa Selveiergodsset	XVII.
— Arvefæstegodsset	} XVIII.
— Fæstegodsset	
og i disse 3 Klasser tilsammen	
Sammenlignende Dversigt over Antallet og Størrelsen, deels af samtlige Gaarde og Huse, og deels af Gaardene alene, paa Selveiergodsset, Arvefæstegodsset, begge disse tilsammen og Fæstegodsset, fremstillet provindsviis og for Jylland tillige amtsviis	XVIII—XXIV.
11. Udsigt over Forholdet imellem det hoverifrie og det hoverigivende Fæstegods provindsviis	XXIV.)
 Tabeller:	
1. over Hartkornet, samtlige Eiendommers Banktaxation og Bygningers Brandassurance, samt Jordeiendommernes Fordeling i Kongeriget Danmark, fremstillet for hver Riibstad og hvert Sogn paa Landet	2—133.
(Riibenhavns Amt S. 2, Frederiksborg Amt S. 6, Holbæk Amt S. 12, Sorø Amt S. 18, Præstø Amt S. 24, Bornholms Amt S. 30, Odense Amt S. 32, Svendborg Amt S. 40, Maribo Amt S. 48, Aalborg Amt S. 54, Hjørring Amt S. 64, Thisted Amt S. 70, Viborg Amt S. 78, Aarhus Amt S. 88, Skanderborg Amt S. 94, Randers Amt S. 98, Ribe Amt S. 110, Ringkøbing Amt S. 118, Veile Amt S. 126.)	
2. over Hartkornet, samtlige Eiendommers Banktaxation og Bygningers Brandassurance, samt Jordeiendommernes Fordeling i Kongeriget Danmark, amtsviis fremstillet	134—137.
3. over Samme	138—141.
4. over Samme	142—145.

I n d l e d n i n g.

Man har hidtil savnet paalidelige Efterretninger om Jorbeiendommens Fordeling i Danmark, hvormeget der hører under Hovedgaarde, hvormeget der er Selveier-, Arvefæste- eller Fæstegods. Allerede dette er af Bigtighed at vide, naar der er Spørgsmaal om, i hvilket Forhold Landets større Avlsbrug, Hovedgaardene, efter deres Antal og Omfang, staae til de mindre Jordbrug, der fornemmeligen udgjøre det egentlige Bøndergods, hvorvidt Selveiendom i denne sidste Klasse er udbredt og hvormeget der endnu er Fæstegods. Men af ikke mindre Interesse er det, baade i sig selv og med Hensyn til de jævnlig forekommende forskellige Ytringer om, snart at Bøndergodsets Udstyknings har grebet for vidt om sig, snart at Udstykningsen ikke tilstrækkeligt nok er afbenyttet, at have en Udbygning over Gaardenes nuværende Størrelse, eller, naar disse efter Størrelsen inddeles i forskellige Klasser, at vide hvormange der høre til hver Klasse, og i hvilket Forhold disse Klasser staae til hverandre indbyrdes, og til de Steder, der kunne henregnes til Huse, alt særskilt for Selveier-, Arvefæste- og Fæstegods.

Det er disse Oplysninger, som de Tabeller, der herved leveres, fornemmeligen have til Hensigt at meddele. Fremstillingen maatte, naar den skulde tilfredsstille de Fordringer, man til den kunde gjøre, ikke omfatte for store Districter, og den er derfor fæet sognevist, hvorefter den siden i almindelige Tabeller er samlet amtsvist, stiftsvist og provindsvist.

Den største Vanskelighed ved en saadan Sammenstilling af Jorbeiendommene er at erholde en almindelig Maalestof, hvorefter deres indbyrdes Forhold kan bedømmes. Commissionen har her ikke kunnet bruge anden Maalestof, end det nu gældende Matricul-Hartkorn, fordi det var den eneste, der med Nøjagtighed og uden en uoverkommelig Vidtløftighed kunde anvendes. Det vilde have været forbundet med overordentlige Vanskeligheder at erholde Gaardenes og Stedernes geometriske Areal opgivet, og en Classification blot efter Arealet vilde alligevel ikke have givet et klarere Lys end det, som Hartkornet forskaffer, naar ikke Arealets Bestaffenhed, eller det boniterede Areal, tillige havde kunnet angives; men dette vilde endnu have været vanskeligere at faae opgivet, end Beløbet af det geometriske Areal. Hvor ufuldkomment derfor endog Hartkornet kan være til derefter at sammenligne forskellige Jorbeiendommens nuværende Størrelse og Godhed, har man dog maattet benytte det i ommeldte Niemed, ligesom det og, saalænge det vedbliver som Norm for de egentlige Skatter og for en stor Deel af de øvrige offentlige Afgifter og Byrder, saavel som for vigtige statsborgerlige Rettigheder, afgiver et ingenlunde uvigtigt Moment til Bedømmelsen af de forskellige Jor-

eiendommens indbyrdes Forhold. Var den nye Matricul indført, vilde Hartkornet efter samme have afgivet en paalideligere Maalestof, men derefter har Commissionen ikke troet at burde udsætte nærværende Arbejde.

Men, foruden den ovenmeldte Classification af Danmarks Jorbeiendomme, der viser Antallet og den samlede Størrelse af Hovedgaardene, særskilt forsaavidt de ere complete, ucomplete men dog privilegerede, og upriviligerede, samt ligeledes Antallet og den samlede Størrelse af Selveier-, Arvefæste- og Fæstestederne, efter de Klasser, hvort disse efter deres Størrelse ere inddeelte, indeholde Tabellerne tillige flere Oplysninger, som man har troet at kunne være af almindelig Interesse. Hertil hører, hvad Landdistricterne angaaer, Forklaring om hvert Sogns fulde Matricul-Hartkorn, om Beløbet af dets tiendeydende Hartkorn, om hvormeget Sognets Jorder, Tiender og Bygninger ere banktarede for, om Bygningernes Brandassurance-Beløb, om hvor stor en Deel af Sognets Hartkorn der tilhører deels offentlige Stiftelser, deels Lehn eller Stamhuse, samt hvormeget der af Fæstegods er hoverisrit og hoverigørende. Ligesaa er for Riobstæderne anført hvormeget Hartkorn der er henlagt under hver Riobstad, samt Beløbet af dens tiendeydende Hartkorn, Banktaration og Brandassurance. Naar undtages Banktarationen, der refererer sig til 1813, og Brandassurance, der angaaer det bestemte Beløb den 31te Marts 1834, kunne alle de øvrige Meddelelser henføres til Slutningen af 1834 eller Begyndelsen af 1835, saa at de vise hvorledes Stillingen var paa den Tid.

Til nærmere Oplysning meddeles herved følgende Forklaring om de Rubrikker, som Sogne-Tabellerne indeholde, hvilke Rubrikker ogsaa forekomme i de øvrige Tabeller, der vise det samlede Beløb for hvert Amt, hvert Stift og hver Provinds.

1. Den første Rubrik viser **hvert Landsbyfogus fulde Matricul-Hartkorn**, under de fem Klasser af samme: Ager og Eng, Skovskjold, Møllekjold, matriculeret Kongetiende-Hartkorn og matriculeret Kirketiende-Hartkorn, (Præstetienden er ikke matriculeret) og særskilt opgivet, forsaavidt Hartkornet er privilegeret eller upriviligeret. De Landdistricter, der høre under Riobstædsogne, uden dog tillige at høre under selve Riobstæderne, ere, ligesom disse sidste, særskilt anførte. Det saakaldte Landkats-Hartkorn, der, overensstemmende med Forordningen af 15de April 1818, § 3, er sat paa forhen umatriculerede Jorder, for at Landskatten deraf kunde erlægges, er indbefattet under det privilegerede Hartkorn. Hvor Fiskestæde-, Færgeløbs- eller Bro-Hartkorn

- finder Sted, er det anført under de Klasser, lige med hvilke Skatterne af det udredes, nemlig det første Slags under upriviligeret Møllekylbs-Hartkorn og de 2 sidste Slags under upriviligeret Kirketiende-Hartkorn. — De Forandringer, der Tid efter anden ere foregaaede med adskillige Sognes Grændser, og som undertiden blot kunne hidvære derfra, at især mindre Jordlodder i 2 Nabosogne ere forenede sammen, hvorved, naar begge Sogne høre under eet Pastorat, og Kirke- samt Konge-Tienden tilhører samme Person, det let kan skee, at Jorder fra det ene Sogn regnes at høre til det andet, giøre det isøvrigt undertiden vanskeligt med fuld Nøiagtighed at opgive Hartkornet for hvert enkelt Sogn især; men om ogsaa nogen Feil i denne Henseende skulde have indsnegget sig, uagtet al den Omhyggelighed, der er anvendt for at undgaae samme, vil den dog udføernes i de større Districts-Oversigter, og ganske tabe sig i Oversigten amtsviis, provindsviis og for hele Riget.
2. Den næste Rubrik viser det under hvert Sogn henhørende **tiendeydende Hartkorn**, særskilt for Konge-tienden, Kirketienden og Præstetienden. Det fulde tiendeplygtige Beløb for hver af de 3 Tiende-Andele er her anført, uanset om Noget for Tiden selv eier Tienden af sin tiendeplygtige Eiendom, eftersom det altid er muligt at de igjen kunne komme i forskellige Gieres Besiddelse, og ligeledes uden Hensyn til, hvo der oppebærer Tienden, altsaa f. Ex. under Kongetienden, om den end ganske eller for en Deel hæves af geistlige Embedsmænd.
 3. Den følgende Rubrik indeholder det Beløb, hvorfor Eiendommene ere **tagerede til Bankhæftelse**, særskilt opgivet for hvert Sogns Jorder, samtlige 3 Tiender og hæftelsesplygtige Bygninger. 6 Procent af dette Beløb (paa Bornholm 3 pCt.) udgør altsaa den Bankhæftelse, som oprindeligen paahvilede disse Eiendomme, og som skulde forrentes med 6½ pCt. Ved Anførselen af Bankrationen er nemlig intet Hensyn taget til, om Noget siden har ganske eller tildeels indløst Bankhæftelsen, da denne Rubrik alene skal vise den Værdie, hvortil Eiendommene i det ovenmeldte Niemed bleve ansatte og som, hvad Jorderne angaaer, er, med Tillæg af 60 pCt. for den forandrede Myntfod, den samme Værdie, der laae til Grund for Skatten efter Forordningen af 1ste October 1802.
 4. Den derpaa følgende Rubrik opgiver hvormeget **Brand-Asurance-Summen** for hvert Sogns og hver Kjøbstads Bygninger udgjorde den 31te Marts 1831.
 5. Den 5te Rubrik viser hvormeget Hartkorn af alle Slags deels **offentlige Stiftelser** og deels **Lehn eller Stambuse eie i hvert Sogn**, og hvormeget deraf er Tiende-Hartkorn. Under offentlige Stiftelser ere her og indbefattede Embeder, forsaavidt disse ere beneficerede med Jorder eller Tiender.
 6. Endelig fremstiller den sidste Rubrik, ligeledes sogneviis, **hvorledes det tilfammenlagte privilegerede og upriviligerede Ager- og Engs- samt Skovkylbs-Hartkorn**, der kan ansees at representere Jorderne, (hvorfor Møllekylbs- og Tiende-Hartkornet, med hvilket det Samme ikke er Tilfældet, her ei er medtaget), **er fordeelt imellem efterfølgende syv Klasser**, saaledes at ved hver anføres hvormange Gaarde eller Steder der høre til hver Klasse, og hvor stort Klassens sammenlagte Hartkorn er, dette dog ifkun udtrykt i Tønder og Skiepper; da yderligere Detail her var overflødig. Disse Klasser ere:
 - a) komplette Hovedgaarde, eller, nøiagtigere udtrykt, Hovedgaarde med komplet Bøndergods;
 - b) ukomplette privilegerede Hovedgaarde, de nemlig, som vel intet komplet Gods have, men som dog

efter Anordninger eller Bevillinger have beholdt komplette Sædegaardes Rettigheder. Lige med Hovedgaardene ere ogsaa Hovedparceller af samme regnede, da disse kunne ansees at være traadte i Stedet for Hovedgaardene selv;

- c) upriviligerede Hovedgaarde eller Hovedparceller af samme.

Hvad disse 3 Hovedgaards-Rubriker angaaer, da bemærkes her endvidere følgende. Ifkun de Jorder ere medtagne under disse Rubriker, som drives under Hovedgaardene selv eller deres Hovedparceller, hvad enten de have privilegeret eller upriviligeret Hartkorn. Andre Parceller af Hovedgaardene, saavel som Afbyggersteder eller Huse paa Hovedgaardsjorderne, der enten ere frasolgte, eller overladte i arveligt eller Livs-Fæste, ere derimod henførte under de efterfølgende Rubriker: Selveier-, Arvefæste- eller Fæstegods, under hvilke ogsaa andre Aulsgaarde ere henregnede, som ikke høre under Hovedgaards-Rubrikerne. Er der paa Hovedgaardsjorderne, foruden selve Hovedgaarden, opført nogen Aulsgaard, der drives af Hovedgaardens Eier eller blot er bortforpagtet af ham, er den regnet som henhørende under Hovedgaarden og ikke særskilt optalt. Hvor Hovedgaardsjorderne høre under forskellige Sogne, er under hvert Sogn for sig anført den Deel af Hartkornet, som dertil hører, men Hovedgaarden er ifkun optalt under det Sogn, i hvilket Hovedgaardsbygningerne ere beliggende, saa at der altsaa findes Sogne, hvor ingen er bemærket under Rubriken „Antallet af Hovedgaardene“, skøndt Hovedgaardsjorder ere udførte, der selvfølgelig høre til Hovedgaarde, som ere optalte under andre Sogne.
- d) Selveiergods, under hvilket ogsaa er anført Præstegaarde og andet beneficeret Gods, naar det ikke, som Anner- eller Mensalgods, hører under Fæstegods. Selveiergodset er isøvrigt rubriceret under følgende 6 Underafdelinger:
 - A) Steder med 8 Tdr. Hartkorn eller derover;
 - B) Steder som have mindre end 8, men indtil 4 Tdr. Hartkorn incl.;
 - C) Steder fra 4 indtil 2 Tdr. Hartkorn;
 - D) Steder fra 2 indtil 1 Td. Hartkorn;
 - E) Steder under 1 Tønde Hartkorn, og er under Antallet af saadanne Steder ogsaa anført Huse, der vel have Jord til Aulbrug, men paa hvilken intet Hartkorn er sat;
 - F) Huse uden Jord, lige med hvilke ogsaa de Huse ere regnede, som ikke have andet Jordtilliggende, end alene Haver eller Havepladse.
- e) Arvefæstegods, hvorunder dog alene er henført det, hvor Arvefæsteren er berettiget til at sælge og pantsætte Godset. Ogsaa dette Gods er classificeret under lignende Underafdelinger, som Selveiergodset.
- f) Fæstegods, hvorunder er indbefattet det Arvefæstegods, hvor Arvefæsteren er uberettiget til Godsets Salg og Pantsætning. Underafdelingerne efter Stedernes Størrelse ere her de samme, som ved de 2 foregaaende Klasser, og under Husene ere ikke blot optalte de egentlige Fæstehuse, men ogsaa Leihuse. Men desuden er Fæstegodsset under eet classificeret efter Hartkornet under de 2 Hovedafdelinger: hoverisrit og hoverigliørende, og er Godset regnet som hoverigliørende, om det end ikke er fuldt Høveri, som Fæsteren forretter, hvorimod til det hoverisrit Fæstegods ogsaa er henført det, hvor alene enkelte Reiser, Møder ved Klapiagt, eller deslige, paaliggende Fæsterne.

Det er isørigt en Selvfølge, saavel hvad Selveler som Arvefæste og Fæstegodsset angaaer, at naar flere Bøndergaard eller Parceller ere sammenlagte og drives af Een, ere de ogsaa betragtede ifkun som een Eiendom. Hvor en Bøndergaard har sine Jorder i forskellige Sogne, er den alene optalt i det Sogn, hvor dens Bygninger ligge, men Hartkornet anført under de Sogne, hvortil det hører, dog i den Rubrik, hvortil Gaarden efter sin samlede Størrelse blev at henføre.

g) Kjøbstædijorder, hvilke her samlede for hver Kjøbstad ere optagne, hvad enten de bruges af indenbyes eller udenbyes Mænd, og enten de eies af selve Kjøbstaden eller af enkelte Mænd.

Det er Amtsforvalterne og, forsaavidt enkelte Kongelige Godser angaaer, de Inspecturer og Forvaltere, der for saadanne Godser Vedkommende træde i Amtsforvalternes Sted, hvilke, hver for sit District, have afgivet de heromhandlede tabellariske Efterretninger sogneviis, efter et af Commissionen dertil forfattet Schema. Disse Kongelige Embedsmænd vare i Besiddelse af officielle Materialer til dette Arbejde, og forsaavidt de ikke havde detailleret Kundskab om Fæstegodssets Fordeling, dets Hovepligtighed o. s. v., have de søgt den paa de paalideligste Steder. Fra de Lehnbesiddere, hvis Feudalgods, og, hvad Grevskaber angaaer, tillige Allodialgods, ikke henhører under Amtstuerne, har Commissionen selv modtaget de Efterretninger, man af dem til Arbejdets Udførelse havde udbedt sig. Alle de saaledes modtagne Beretninger har Commissionen derefter, inden den endelige Redaction foregik, giennemgaaet saa nøie det stod i dens Magt, og sammenholdt dem med de officielle Underretninger, Man andensteds fra kunde skaffe sig. Man har derfor Grund til at antage, at de her meddelte Tabeller have al den Paalidelighed, som af et Arbejde af denne Natur kan ventes.

Efter denne korte Forklaring om den Plan, der ligger til Grund for disse Tabeller, og hvorledes den er udført, gaaer Commissionen over til at fremstille og nærmere at omhandle nogle af Resultaterne, som Tabellerne give, og dertil at føle nogle enkelte Oplysninger.

1.

Danmarks Hartkorn i det Hele beløber sig til:

Ager og Eng	privilegeret	48,169 Edr.	6 Skp.	2 Fk.	1 Alb.				
	uprivilegeret	324,486	—	1	—	1	—	2	—
						372,656 Edr.	„ Skp.	„ Fk.	„ Alb.
Stovskjold	privilegeret	1,967 Edr.	3 Skp.	3 Fk.	2 Alb.				
	uprivilegeret	2,641	—	1	—	—	—	—	—
						4,608	—	4	—
Møllekjold	privilegeret	1,013 Edr.	6 Skp.	3 Fk.	2½ Alb.				
	uprivilegeret	4,140	—	—	3	—	—	½	—
						5,153	—	7	—
Matriculeret Kongetiende,	privilegeret	1,928 Edr.	3 Skp.	„ Fk.	„ Alb.				
	uprivilegeret	34,491	—	7	—	3	—	2½	—
						36,420	—	2	—
Matriculeret Kirketiende,	privilegeret	1,780 Edr.	6 Skp.	2 Fk.	„ Alb.				
	uprivilegeret	36,228	—	2	—	3	—	½	—
						38,009	—	1	—
Tilsammen Hartkorn af alle Slags		456,848 Edr.	„ Skp.	3 Fk.	2 Alb.				

Foraauidt dette summariske Beløb af Hartkornet afølger fra det, som findes i Bogts Udfigt over det danske Monarchies Skattevæsen,* og som efter ham er optaget i andre Skrifter, maa det bemærkes, at Bogts Dypgivende grunder sig paa en Extract af Regnskaberne for Aaret 1796; men siden den Tid ere adskillige Forandringer i Hartkornet foregaaede, isærdeleshed derved, at en Deel af det Hartkorn virkelig er ført til Afgang, som Bogt havde optaget under den særskilte Rubrik: „Hartkorn, som af forskellige Aarsager ikke contribuerede,” ligesom og videre Afgang i Hartkornet har fundet Sted for de Jorder, der ere afgivne til nye Landeveies Anlæg, hvorimod paa den anden Side det saakaldte Landskats-Hartkorn har siden 1818 skaffet en Tilgang af 1062 Edr. 2 Skp. 2 Fk. Isørigt har det privilegerede Konge- og Kirke-Tiende-Hartkorn, der er og stedse har været aldeles skattefrit, forsaavidt ingen videre Betydning end den, at det sees hvor stort Beløbet er, samt at det, ved at tabe sin privilegerede Character, kan gaae over til at blive skattebærende.

Interessant er det at see, hvorledes det privilegerede Hartkorn, og dermed den Ulighed i Skattebyrderne, som det foranlediger, er siden 1796 formindsket. Medens dette Hartkorn nemlig i det nævnte Aar beløb sig til 64,554 Edr. 1 Skp. „ 2 Alb. af alle Slags, udgjør det nu ifkun 54,860 Edr. 2 Skp. 3 Fk. 2½ Alb., saa at det er omtrent 10,000 Edr. Hartkorn, der er gaaet over fra den privilegerede til den uprivilegerede Klasse. Thi vel er endeel af det Hartkorn, som i 1796 anførtes som privilegeret, ikke forvandlet til uprivilegeret, men, som oven bemærket, ganske ført til Afgang; men saa er igien det privilegerede Hartkorn foret med Landskats-Hartkornet, der var ukendt i Aaret 1796. Aarsagen til den ovenmeldte betydelige Dvergang af privilegeret til uprivilegeret Hartkorn maa naturligviis søges i, at en Mængde Hovedgaarde have ved Bøndergodssets Salg tabt deres Friheder.

Det samlede privilegerede Hartkorn udgjør nu 12 pCt., det hele Stovskjolds- og Møllekjolds-Hartkorn, hvert for sig, ifkun lidet over 1 pCt. og Konge- og Kirketiende-Hartkornet, ligeledes hvert for sig, imellem 8 og 9 pCt. af Danmarks hele Hartkorns-Beløb.

2.

Ved dernæst at giøre en Sammenligning imellem Hartkornet og Arealet, forudsættes følgende Bemærkninger med Hensyn til Areal-Beregningen. Denne er forfattet provindsviis og kun for Jylland tillige amtsviis, da Sammenlignings-Forholdene der, paa Grund af de store Afvigelser, maatte ønskes fremstillede noget mere detaillerede. Ved selve Areal-Beregningen har man, ligesom forhen ved Befolkningens Sammenligning med Arealet,* fulgt de af Morville og Bruun efter Videnskaberne-Selskabs geographiske Kort foretagne Udregninger; ifkun har man troet her at burde fradrage Arealet af Indsøer, Damme, Aaer o. s. v., kort Søplauen, hvis Dvadrat-Indhold hine Calculatorer ligeledes have udregnet.

*) See det statistiske Tabelværk 1ste Hæfte, Indledning p. IX. Man er ved denne Leilighed bleven opmærksom paa, at Morville og Bruun have beregnet en geographisk □ Mill til 10,032 Edr. Land geometrisk Maal, altsaa en geographisk Mill til omtrent 11,851 danske Alen. Dette stemte neppe engang med de Beregninger af Jordmeridianens Længde, som den Tid ansaaes for de rigtigste; i alt Fald stemmer det ikke med de Resultater, som de nyere Grademaalinger have givet (sef. Schumachers astronomische Nachrichten, 7 Band Nr. 161), hvorefter en geographisk Mill antages at være 11,804,6 danske Alen. Dette har dog ingen Indflydelse paa de ovenfor givne Beregninger af Landets Dvadrat-Indhold i Sønder Land, hvorimod det i første Hæfte af statistisk Tabelværk efter Morville og Bruun benyttede Areal i geographisk □ Mill saaledes er noget over ½ pCt. (egentlig 0,79 pCt.) for lavt anfat.

Saaledes indeholder da

Siælland, efter Fradrag af Søplanen, 1,267,749 Edr. Land g. M.			
Moen,	43,400	—	—
Bornholm,	103,197	—	—
Fyen,	562,859	—	—
Langeland,	48,976	—	—
Lolland,	214,320	—	—
Falster,	81,148	—	—
Nørre-Jylland,	4,453,328	—	—

Hele Danmark 6,777,977 Edr. Land g. M.

og Jylland, opløst i sine Amter:

Hjørring Amt, efter Fradrag af Søplanen, 496,262 Edr. Land g. M.			
Nalborg Amt,	516,533	—	—
Thisted Amt,	295,101	—	—
Viborg Amt,	540,197	—	—
Randers Amt,	433,332	—	—
Narhuus Amt,	145,470	—	—
Skanderborg Amt,	310,833	—	—
Vejle Amt,	386,781	—	—
Ringkjøbing Amt,	785,700	—	—
Ribe Amt,	543,116	—	—

er Jyllands foranførte 4,453,328 Edr. Land g. M.

Spørges der nu om Hartkornets Forhold til det Areal, hvorpaa det virkelig hviler, da maa saavel Møllekylbs- som Tiende-Hartkornet forbigaaes, eftersom derved alene kyllbets den Indtægt, som Møllebrug og Tiende-Oppebørsel bringe tilveie. Der kunde og være nogen Anledning til, ved en saadan Undersøgelse, at forbigaae Skovkylbs-Hartkornet, der er sat efter den Olden, Skovene antoges at kunne afgive til Føde for Svinn; imidlertid har man dog anseet det for rettest her at medtage dette Hartkorn, deels og fornemmelig fordi betydelige Skovstrækninger, der saaledes kyllbattes, siden ere forsvundne, og Arealet forvandlet til Ager- eller England, saa at Skovkylbs-Hartkornet paa saadanne Steder er det eneste, skiondt for det Offentlige aldeles utilstrækkelige, Æquivalent for det Ager- og Eng-Hartkorn, der burde paahvile deilige Jordstrækninger, deels og fordi Skovkylben, selv hvor Skovene endnu ere bevarede, i Virkeligheden kan ansees at hvile paa Areal. Undersøger man altsaa, hvormange Tønder Land geometrisk Maal, der gaae paa hver Tønde Hartkorn Ager og Eng eller Skovkylb, da udgier Beløbet:

i Siælland	11,2 Edr. Land.	i Langeland	10,9 Edr. Land.
- Moen	12,9 — —	- Lolland	9,9 — —
- Bornholm	12,4 — —	- Falster	10,1 — —
- Fyen	10,8 — —	- Nørre-Jylland	26,9 — —

i hele Danmark 18,0 Edr. Land,

og i Jyllands Amter ifærdeleshed:

i Hjørring Amt	28,8 Edr. Land	i Narhuus Amt	14,0 Edr. Land
- Nalborg Amt	28,8 — —	- Skanderborg Amt	32,1 — —
- Thisted Amt	20,2 — —	- Vejle Amt	25,2 — —
- Viborg Amt	26,9 — —	- Ringkjøbing Amt	39,0 — —
- Randers Amt	16,9 — —	- Ribe Amt	36,9 — —

Lolland staaer saaledes her øverst, eller den er anseet for den frugtbareste Provinds, forsaavidt at det ringeste Antal Tønder Land til en Td. Hartkorn antyder, at Jorderne ere de bedste. Derefter følge Falster, Fyen, Langeland, Siælland, Bornholm, Moen og endelig Jylland. Den sidstnævnte Provinds har i Giennemsnit henvend 2½ Gange, og naar man tager dens mindst frugtbare Amt, Ringkjøbing Amt, næsten 4 Gange saa stort Jordtilliggende til en Td. Hartkorn, som Lolland. Ja endog de frugtbare Amter i Jylland have betydeligt mindre Hartkorn i Forhold til Areal, end nogen af Verne. Vælger man mindre Districter, Herreder og Sogne, til indbyrdes Sammenligning, fremtræde vist nok endnu langt større Forskieligheder.

3.

Men Arealets Forhold til Hartkornet har allerede længe ikke været nogen paalidelig Maalestof til at bedømme det Forstes relative Værdie, eller til derefter at sammenligne de forskjellige Districters indbyrdes Frugtbarhed. Noget sikrere burde Dommen herom vel blive, naar man tillige tager Hensyn til, hvad Hartkornet og det under Nr. 2 udfundne Areal, som hører til en Tønde Hartkorn, i de forskjellige Districter kan ansees at være vurderet til, oprindeligen for derefter at ansætte Afgiften efter Forordningen af 1ste October 1802, men hvilken Vurdering, med Tillæg af 60 pCt. for den forandrede Myntfod, endnu ligger til Grund for den derefter beregnede Bankhæftelse. En Udsigt herover meddeles derfor herved. Dog kan her ikke ventes noget nøiagtigt Resultat af Vurderingen, da denne foretoges efter forskjellige Normer for Hovedgaardsjorder, med de i samme Klasse satte Jorder, og for Bøndejord, hvormod i det Følgende det hele Tarationsbeløb, hvorefter et Districts samtlige Jorder ere ansatte til Bankhæftelse, er refereret alene til Districtets Hartkorn og det Areal, der er udfundet at gaae paa en Tønde Hartkorn. Og ved dette Sammenligningsforhold er ikke alene Ager- og Eng-Hartkornet, det privilegerede som det uprivilegerede, men ogsaa Skovkylbs-Hartkornet benyttet; thi vel blev dette sidste Hartkorn, hvad Bøndejord angaaer, ligesaaalidet som Skovgrunde ved Hovedgaardsjorder, specielt tareret til Skatten af 1ste October 1802 og til Bankhæftelse, men Skovgrundens Værdie kom dog i Betragtning til at forhøje den Værdie, som ellers vilde været sat paa Ager- og Englandet, saa at Skovgrunden, der paa en Maade repræsenteres ved Skovkylbs-Hartkornet, virkelig kan siges, skiondt indirecte, at ligge under Jordernes Banktaration.

Naar altsaa det hele Beløb af Banktarationen for en Provindses eller et Districts samtlige Jorder sammenholdes med Provindsens eller Districtets Ager- og Eng- samt Skovkylbs-Hartkorn, og det Areal, som dertil hører, da fremtræde følgende Giennemsnitsforhold:

i Siælland er hver Td. Hartkorn banktareret til 508 Rbd., eller hver Td. Land til 45 Rbd.
- Moen 565 — 44 —

Paa Bornholm er hver Td. Hartkorn banktareret til 442 Rbd., eller hver Td. Land til 36 Rbd.

I Fyen	705	—	66	—
- Langeland	743	—	68	—
- Lolland	583	—	59	—
- Falster	522	—	52	—
- Nørre Jylland	596	—	22	—
- hele Danmark	581	—	32	—

Og i Jylland isærdeleshed:

i Siørring Amt	673	—	24	—
- Aalborg	576	—	20	—
- Thisted	516	—	26	—
- Viborg	545	—	20	—
- Randers	457	—	27	—
- Aarhus	762	—	54	—
- Skanderborg	778	—	24	—
- Vejle	678	—	27	—
- Ringkøbing	570	—	15	—
- Ribe	638	—	17	—

Det sees heraf, at i Jylland er i Giennemsnit en Tønde Hartkorn banktareret højere end i de øvrige Provinser, med Undtagelse alene af Fyen og Langeland, hvilket sidste Land er tareret højest i hele Danmark. Årsagen til, at Jylland saaledes fremtræder med en særdeles høj Taration, maa uden Tvivl fornemmelig søges i den Norm, der i 1802 fulgtes ved Tarationen af de Jorder, der bleve ansatte efter Areal, deriblandt ogsaa Præstegaardsjorder og de forhen umatriculerede Jorder, hvilket har gjort, at Jylland, hvis Hartkorn har størst Areal, ved Fordelingen af den hele Tarationssum blot paa Hartkornet, kommer til at staae høit i Taration efter Forordningen af 1te October 1802. Men, om denne Provinsses Jorder end maatte være uforholdsmæssig høit ansatte ved hiin Taration, er dette dog nu saa godt som uden Følger, da den, efter Forordningen af 15de April 1818, ikke længere har Indflydelse paa Skatterne, og det kun er $\frac{1}{3}$ af Bankhæftelsesrenterne, som kommer Gieren til Byrde, hvilken Byrde desuden nu er mindre betydende, da Gieren, foruden at han kan frigjøre sig for den høie Rente, Bankhæftelsen bærer, ogsaa som Bankactionær i Liden vil høste Indtægter af sin Hæftelse, og allerede nu, ved at sælge sin Actierettighed, kan erholde en ikke ubetydelig Deel af den Capital, som behøves til at indfri Hæftelsen.

Vil man bestemme Provinssernes indbyrdes Frugtbarhed efter det Forhold, hvori deres Areal i Giennemsnit er høiest banktareret, da bliver Følgeordenen denne: Langeland, Fyen, Lolland, Falster, Siælland, Møen, Bornholm og Jylland. Sætter man Langeland = 100, da ere Proportionerne imellem disse Provinssers indbyrdes Frugtbarhed eller deres Jorders Godhed, deels eftersom Jorderne ere høiest banktarerede, og deels eftersom de have det mindste Antal Tønder Land til en Tønde Hartkorn, følgende:

	Langeland.	Fyen.	Lolland.	Falster.	Siælland.	Møen.	Bornholm.	Jylland.
efter Banktarationen	100	: 97	: 87	: 76	: 66	: 65	: 53	: 32
efter det blotte Areal til en Td. Pril.	100	: 101	: 110	: 108	: 97	: 84	: 88	: 41.

Skiondt nu vist nok ingen af disse Rækker tilfredsstillende udtrykker det bestemte Giennemsnitsforhold imellem de forskellige Provinssers Frugtbarhed eller deres Jorders indbyrdes Godhed, saa kommer dog den første Række, der, som sagt, grunder sig paa hvad hver Tønde Land i Giennemsnit kan ansees banktareret for, uden Tvivl Sandheden nærmere, end den sidste Række, der tillige viser i hvad Forhold Provinsserne staae til hverandre med Hensyn til det Antal Tønder Land, der i Giennemsnit gaar paa en Tønde Hartkorn.

4.

Med Hensyn til den Forbindelse, som der i et Land, hvor Agerbrug udgjør Hovednæringsveien, pleier at være imellem de forskellige Districters Frugtbarhed og deres Befolkning, vil det her ikke være af Bøien at give en sammenlignende Udsigt over de danske Provinssers Folkemængde og Hartkorn, for deraf at erfare, hvorvidt Hartkorns-Ansætningen, som Udtryk for de forskellige Provinssers relative Godhed, staaer i Forhold til Befolkningen. Ved denne Sammenligning har man indskrænket sig alene til Ager- og Eng- samt Skovfylds-Hartkornet, som det, der nærmest kan ansees at hvile paa Areal. Paa den anden Side har man medtaget Riøbstædernes Folkemængde, deels fordi Riøbstædernes Hartkorn ligeledes er optaget under Sammenligningen, deels og fornemmeligen med Hensyn til den nøie Sammenhæng og Berelvirkning, der er imellem Riøbstædernes og Landboernes Velstand, saa at Riøbstædernes Flor for en Deel betinges af Oplandets Frugtbarhed og Rigdom, og denne igjen af Riøbstædernes Velmagt. Dog er Riøbenhavn's Folkemængde (saavel som det Hartkorn, der hviler paa Riøbenhavn's Jorder) udeladt, eftersom Hovedstadens Næringskilder ikke slutte sig saa nøie til Landboernes, som de øvrige Riøbstæders, og den i alt Fald ikke kan siges at drage sit Hoved-Grhverv fra det Opland, der ligger den nærmest, eller engang fra den Provinss, hvortil den hører, hvorfor man har fundet, at det vilde føre til en mindre rigtig Oversigt at medtage end at udelade den, skiondt man ikke kan miskiende den særegne Indvirkning Hovedstaden har paa enhver landlig Industri i Siælland og det Antal Mennesker, som derved kan finde Udkomme.

Sammenlignes altsaa hver Provinsses Befolkning, saaledes som samme fandtes ved Tællingen den 18de Febr. 1834, (Riøbenhavn's Befolkning undtaget) med Ager-, Eng- og Skovfylds-Hartkornet, blive Forholdene følgende:

	Hvormeget Hartkorn der skal havees i Forhold til Befolkningen.	Hvormeget Hartkorn der havees mere eller mindre end efter Befolkningen.	Hvormange Procent Hartkorn der havees mere eller mindre end efter Befolkningen.
	Tdr.	Tdr.	Procent.
Siælland	105,367	mere 7,483	+ 7,1
Møen	4,111	mindre 741	÷ 18
Bornholm	8,414	— 117	÷ 1,4
Fyen	51,760	mere 545	+ 1,1
Langeland	5,276	mindre 765	÷ 14,5
Lolland	15,976	mere 5,626	+ 35,2
Falster	6,620	— 1,727	+ 26,1
Nørre Jylland	179,562	mindre 13,758	÷ 7,7

og hvad Jyllands Amter isærdeleshed angaaer:	Hvormeget Hartkorn der skal have i Forhold til Befolkningen.	Hvormeget Hartkorn der have mere eller mindre end efter Befolkningen.	Hvormange Procent Hartkorn der have mere eller mindre end efter Befolkningen.
	Tdr.	Tdr.	Procent.
Sierring Amt	20,997	mindre 3,766	÷ 17,9
Nalborg Amt	20,466	— 2,545	÷ 12,4
Ljstved Amt	14,739	— 102	÷ 0,7
Biborg Amt	18,589	mere 1,478	+ 8
Randers Amt	21,751	— 3,940	+ 18,1
Narhuus Amt	12,609	mindre 2,230	÷ 17,7
Skanderborg Amt	13,567	— 3,898	÷ 28,7
Velle Amt	20,409	— 5,072	÷ 24,8
Ringkjøbing Amt	18,440	mere 1,694	+ 9,2
Ribe Amt	17,995	mindre 3,257	÷ 18,1

Det vil heraf erfares, at ligesom Lolland og Falster ere de Provindsfer, der have det høieste Hartkorn i Forhold til Areal, saaledes have de og høiest Hartkorn i Sammenligning med deres Befolkning. Sjælland har og et lidet Overskud af Hartkorn, nemlig omtrent 7 pSt. mere, end der efter dets Befolkning kunde tilkomme det, og det uagtet Kiøbenhavns Folkemængde er udeladt. Sjens Hartkorn staaer derimod næsten i lige Forhold til dets Befolkning, da Forskiellen blot er omtrent 1 pSt., som Hartkornet er større. Det samme er ogsaa omtrent Tilfældet paa Bornholm, der dog har næsten 1½ pSt. mindre Hartkorn, end efter Befolkningen. Derimod er Forholdet imellem Hartkorn og Befolkningen fordeeltigere for Jylland, Langeland og Møen, der have resp. 7,7, 14,5 og 18 pSt. mindre Hartkorn, end der efter deres Befolkning vilde tilfalde dem. Ved den detaljerede Fremstilling for Jyllands Amter vise Ulighederne sig næsten ligesaa store, som ved Oversigten provindsvis; men en Sammenligning imellem hvert Amts Befolkning og Hartkorn er egentlig mindre paalidelig, da det for en Deel blot er tilfældigt, at en Kiøbstad hører til det ene eller det andet Amt, og Kiøbstædbefolkningen saaledes her kan komme til at udøve for megen Indflydelse paa Forholdene.

5.

Skiondt Commissionen, af Mangel paa paalidelige Data, ikke er istand til at give nogen almindelig Udfigt over hvormeget der af Danmarks Areal benyttes som Ager og Eng, hvormeget der henligger som Heide, Kær o. s. v., har den dog ikke ved denne Leilighed villet tilbageholde en Udfigt, som det Kongelige Rentekammer har erhvervet over det nuværende Skov-Areal i Sjælland, Lolland og paa Falster, jurisdictionsviis forfattet, hvilken Udfigt, hvad de Kongelige Skove angaaer, er aldeles nøiagtig, og for de private Skove saa nøiagtig, at neppe nogen Feil af Betydning deri findes. Med Tiden kan denne Udfigt haabes udstrakt til Rigets øvrige Dele.

I. Kiøbenhavns Amt.

a) private Skove:

	Skovarealet i hver Jurisdiction.	Summa for hvert Amt.
	Tdr. Land.	Tdr. Land.
1. Nordre Birk	659	
2. Leire Herred	3,872	
3. Lejraborg Birk	945	
4. Horns Herred	320	
5. Ransø-Thune Herred	110	
6. Svendstrup Birk (cfr. IV. Nr. 3.)	1,865	
7. Gammel-Kiøgegaard's Birk (cfr. V. Nr. 2.)	81	
Summa	7,852	

b) Kongelige Skove:

hele 1 ^{te} Kiøbenhavnske District	3,734	
af 2 ^{det} — —	2,110	
Summa	13,696	

II. Frederiksborg Amt.

a) private Skove:

1. Hirschholms Birk	239
2. Kronborg	197
3. Hellebø	121
4. Frederiksbø	961
5. Frederiksborg	45
Summa	1,563

b) Kongelige Skove:

af 2 ^{det} Kiøbenhavnske District	2,323
hele Hirschholms, Frederiks-	
borg, de 3 Kronborgske, Lids-	
vilde og Jægerspris Districter	30,065
Summa	33,951

III. Solbæk Amt.

a) private Skove:

1. Meerløse-Ludse Herred	3,119
2. Lølose Birk	426
3. Frydendals	1,046
4. Løvenborg	753
5. Drarholms	232
6. Artz og Skippinge Herreder	2,893
7. Løve Herred	1,922
8. Samsø Birk	306
Summa	10,697

b) Kongelige Skove:

Ødsøherreds District	1,821
Summa	12,518

IV. Sorø Amt.

1. Ringsted Herred	2,719
2. Skoldnæsholms Birk	1,845
3. Svendstrup (cfr. I. Nr. 6.)	407
4. Gisselsfeldt Klosters Birk (cfr. V. Nr. 7.)	731
5. Bregentved Birk (cfr. V. Nr. 5.)	1,197
6. Sorø	7,003
7. Antvorskov	5,434

(Under de 2 sidstnævnte Birkers Skove ere indbefattede Sorø Academies Skove, 6534 Tdr. Land.)

8. Vester Flakkebjerg Herred	838
9. Holsteinborg Birk	1,096
10. Korsør Kiøbstad	213
11. Øster Flakkebjerg Herred	4,028
Summa	25,511

V. Præstø Amt.

a) private Skove:

1. Bieverflov Herred	725
2. Gammel-Kiøgegaard's Birk (cfr. I. Nr. 7.)	753
3. Ballø Birk	5,383
4. Stevns og Farsø Herreder	6,613
5. Bregentved Birk (cfr. IV. Nr. 5.)	3,618
6. Thybjerg Herred	3,860
7. Gisselsfeldt Klosters Birk (cfr. IV. Nr. 4.)	1,529
8. Bordingborg søndre	4,345
9. — nordre	3,658
10. Møens Herred	2,270
Summa	32,754

b) Kongelige Skove:

Petersgaard's District	1,556
Summa	34,310

60,165

119,986

	Stovareale- let i hver Jurisdic- tion.		Summa for hvert Amt.	
	Tran- sp.	Edr. Land.	Tran- sp.	Edr. Land.
VI. Maribo Amt.				
a) private Skove:				
1. Falsters Birk	7,013			
2. Musse Herred	259			
3. Fuglsang og Prierkøb Birk	1,541			
4. Guldborglands Birk	2,321			
5. Hardenberg Reventlovs østre Districts Birk	2,555			
6. Dito vestre Dito	228			
7. Christiansholms Birk	2,909			
	16,826	119,986		
8. Fuglse Herred			2,808	
9. Sønder			1,733	
10. Knuthenborg Birk			3,103	
11. Nørre Herred			1,200	
12. Christiansføde Birk			3,540	
13. Juellinge			1,116	
			30,326	
b) Kongelige Skove:				
Vestensborgs samt Hvededals og Baaelse Forst-Districter			2,500	
Baadesgaards Skove			385	
				33,211

Tilsammen Stovarealet i Stælland og Volland samt paa Falster 153,197

Imidlertid kan dette Stovareal ikke ansees overalt at være skovbegroet. Adskillige større og mindre aabne Pletter findes der, hvilke deels ere bestemte til efterhaanden at cultiværes, deels dertil ere uskuffede. Arealen af disse ubevorne Strækninger kan ikke med Noagtighed opgives for de private Skove; derimod meddeles det her for de Kongelige Skove, (med Undtagelse af Baadesgaard) districtvis fremstillede.

	Bevoget Areal.		Haard- bund og Mose, som skal cultiveres.	Ucultiveret Areal.		Total- Summa.
	Haardbund.	Mose.		Embedsjord.	Moser, Bæle og Bierder.	
	Edr. Land.	Edr. Land.	Edr. Land.	Edr. Land.	Edr. Land.	Edr. Land.
I. Søndre Overførster-District.						
1ste Kiøbenhavnste District	1,151	30	273	48	74	1,576
Herunder er indbefattet Charlottenlunds Skov og Jægersborg Hegn, hvorimod under det anførte Areal ikke er medtaget Ermelunds Skov og Planteskole samt Jægersborg Dyrehave, der ogsaa høre under det 1ste Kiøbenh. District og her særskilt anføres saaledes, at de for Wildtets Skyld aabne Pletter henføres under det uculivable Areal	769	"	"	10	1379	2,158
2det Kiøbenhavnste District	3,410	228	"	284	511	4,433
Jægersprisste	1,362	867	837	90	61	3,217
Østherredste	1,170	150	348	102	51	1,821
II. Nordre Overførster-District.						
Hirschholms District	1,922	255	305	129	326	2,937
Frederiksborg	2,446	536	507	107	296	3,892
1ste Kronborgste	3,653	820	917	186	641	6,217
2det —	3,807	320	819	184	470	5,600
3die —	3,448	569	1,009	266	393	5,685
Lidsvilde	1,335	"	1,105	25	52	2,517
III. Petersgaards Skove	1,187	148	8	70	143	1,556
IV. Falsterste Skove.						
Vestensborg Skove	921	157	158	115	51	1,402
Hvededals og Baaelse	821	10	140	67	60	1,098
Tilsammen Arealen af de Rgl. Skove i Stælland og paa Falster	27,402	4,090	6,426	1,683	4,508	44,109

6.

Hele Danmarks tiendeydende Hartkorn udgjør:

for Konge-Tienden	314,889	Edr. Hartkorn.
— Kirke-Tienden	321,072	— —
og — Præste-Tienden	325,986	— —

Dette nærmer sig temmeligt Beløbet af det upriviligerede Hartkorn, skøndt der gives endeel privilegeret Hartkorn, der er tiendeplygtigt, og upriviligeret Hartkorn, der er tiendefrit. Forskiellen imellem de 3 Klasser af det tiendeydende Hartkorn, i Henseende til dettes Størrelse, hidrører væsentligt deraf, at paa Bornholm svares ingen Kongetiende, at det samme ogsaa er Tilfældet i adskillige Sonden for Kongeaalen beliggende, men til Ribe Amt hørende Sogne, og at i nogle af disse ei heller svares Kirketiende.

Naar forresten adskillige Sogne i de saakaldte blandede Districter ikke ere opførte med noget tiendeydende Hartkorn, endog hvad Præstetienden angaar, følger deraf ikke, at de aldeles ingen Tiende eller Refusion for samme erlægge enten til Præsterne eller til Kirkerne; men den Afgift de i den Henseende, tildeels efter gamle Vedtægter, svare saavel af de Jorder, der henhøre under Ribe Amt, som af dem, der høre til det Slesvigste, er ikke betragtet lige med den egentlige Tiende, hvorfor Hartkornet hverken er ansat til Tiendeskatt efter Forordningen af 1ste October 1802 eller til Tiende-Bankhæftelse.

Da Landskatten af det tiendeydende Hartkorn er paabuden med et forskielligt Beløb, efter som Tienden enten for bestandigen eller for en vis Tid er overladt Yderen eller den høves i Kiærven, vil en Oversigt derved kunne erholdes over hvor stor en Deel af det tiendeydende Hartkorn der henhører til hver af disse Klasser, forsaavidt Tiendeskatten deraf endnu erlægges. Men, efterat Landskatten ved Forordningen af 11te September 1822, § 1, er eftergivet af samtlige Præste-Tiender, saavel som af de Konge- og Kirke-Tiender, med hvilke Geistligheden er beneficeret, kan hiin Classification, efter Regnskaberne for Aaret 1834, nu ifkun meddeles for 284,537 Edr. kongetiendeydende Hartkorn og 307,551 Edr. kirketiendeydende Hartkorn. For dette Hartkorn er Classificationen følgende:

	Kongetiende.	Kirketiende.
Tienden er afhandlet for bestandigen til Yderne imod en fast og uforanderlig aarlig Pengebetaling, af	14,268 Edr. Srtf.	24,120 Edr. Srtf.
Den er under andre Vilkaar ligeledes for bestandigen overdragen Yderne af	145,382 — —	152,787 — —
Den er alene overladt Yderne for en vis Tid af	38,937 — —	30,333 — —
Tienden høves i Kiærven af	85,950 — —	100,311 — —
	284,537 Edr. Srtf.	307,551 Edr. Srtf.

Forsaavidt altsaa Tienden ikke er overladt Geistligheden, eller der af andre Aarsager i ganske enkelte Tilfælde ingen Landskatt af den erlægges, kan det antages, at over Halvdelen, eller 57 pCt. af Danmarks tiendeplygtige Jorder ere fritagne for Natural-Tiende, idet Tienden af disse Jorder for bestandigen er overdragen Yderne, enten imod

en fast og uforanderlig aarlig Pengebetaling eller paa andre Vilkaar, hvortil den endnu hæves i Aarven eller blot for en vis Tid er overladt til Gjerne, og saaledes igjen kan forvandles til Natural-Tiende, af de øvrige 43 pCt. af de tiendepflichtige Jorder. Den Geistligheden tilkommende Tiende kan uden Tvivl antages i et endnu høiere Forhold end de øvrige Tiender at være forvandet til et fast og uforanderligt Vedelag.

7.

Med Hensyn til **Bankhæftelsens** Beregning ere:

Danmarks samtlige Jorder taxerede til en Værdie af	219,036,463 Rbd.
samtlige 3 Tiender til	35,401,395 —
og de hæftelsespligtige Bygninger til	63,811,813 —
Tilsammen	318,285,671 Rbd.

Svad nu isærdeleshed Bygningernes Banktaxation angaaer, da var det kun de i 1813 eksisterende eller siden paa de da afbrændte Tomter opførte Bygninger, som bleve bankhæftede. Det var og alene Bygningernes daværende Beskaffenhed og Forsikring, som derved kom i Betragtning. Løvrigt gik Forsikringssummerne over fra dansk Courant til Rigsbankpenge efter Omkrybningsforholdet, med Tillæg af 60 pCt. for Myntfodens Forandring, forsaavidt ikke Omtaxationer forlangtes. Endvidere er det at mærke, at ligesom i Kiøbstæderne alle Kongelige og offentlige Bygninger, saavel som de Bygninger, der vare brandasurerede for mindre end 200 Rd. dansk Courant eller 320 Rbd., ere undtagne fra Bankhæftelse, saaledes er det paa Landet ifkun saa Bygninger, der specielt ere bankhæftede, nemlig ifkun Lyststeder for Kiøbstæd-beboere, Tracteursteder, samt de for Fabriker og Møllebrug indrettede Bygninger, foruden Bygningerne i de til Kiøbstæd-Næring berettigede, men dog et til egentlige Kiøbstæder henregnede mindre Steder. De allerfleste Landbygninger ere saaledes ikke tagne med under den ovenmeldte Værdie-Ansættelse. Dette sees allerede deraf, at af den hele Taxationsværdie af de bankhæftelsespligtige Bygninger falder paa Kiøbstæderne 55,085,096 Rbd.

og paa Landbygningerne derimod ifkun	8,759,717 —
	63,811,813 Rbd.

Sammenholder man hermed det Beløb, hvorfor Bygningerne den 31te Marts 1834 vare asurerede mod Ildsvaade deels ved Kiøbenhavns Brandkasse og deels i de almindelige Brandkasser for Kiøbstæderne og for Landet, og hvorefter Beløbet udgjør*) for Kiøbstædbygningerne

76,516,240 Rbd.	
og for Landbygninger	110,092,790 —
tilsammen	186,609,030 Rbd.,

da viser det sig: a) at Kiøbstædbygningernes nuværende brandforsikrede Værdie er 21,431,144 Rbd. større, end den Værdie, hvorefter Bankhæftelsen i 1813 beregnedes, hvilket maa hidvære deels deraf, at Kongelige og

*) Forbelysningen stemmer her ikke med de virkelige Forsikringssummer, der hørte under Landbygningernes og under Kiøbenhavns saavel som de øvrige Kiøbstæders Brandforsikring. Dette reiser sig deraf, at Kiøbenhavns Forstæder ere asurerede under Landbygningernes Brandforsikring, hvorimod Beløbet her er samlet med Kiøbenhavns øvrige Brandforsikringssum, samt at Hirschholms og Søgløvs Brandassurance høre under Kiøbstæderne, men her er henført til Landbygningernes Brandforsikring.

offentlige Bygninger, saavel som de under 320 Rbd. asurerede Bygninger, som sagt, i 1813 ikke medtoges til Bankhæftelse, deels fra nye Bygningers Opførelse eller Tilbygninger til og Forbedringer ved ældre Bygninger, vel og paa enkelte Steder fra en for lav Assurance-Ansættelse i 1813, da til Bankhæftelsens Bestemmelse Omtaxation uden Tvivl er forlangt hvor de gamle Assurancesummers Omgang til Rigsbankpenge efter Placaten af 13de Marts 1813 fandtes for høi, men ikke hvor samme var for lav; samt b) at Brandassurance for Landbygningerne, uagtet samme er frivillig, og derfor ikke omfatter alle Landbygninger, overstiger de til Bankhæftelse taxerede Landbygningers Værdie med den betydelige Sum af 101,333,073 Rbd.

Lægges man derfor til Jordernes og Tiendernes banktaxerede Værdie	254,440,858 Rbd.
den Sum, hvorfor Bygningerne den 31 ^{te} Marts 1834 vare asurerede i Landets Almindelige Brandkasser	186,609,030 —
	udkommer der 441,049,888 Rbd.

En Evaluation af Landets Mobilier-Formue, derunder indbefattet Landeieendommens Besætninger og Inventarier, er endnu langt misligere, end Værdie-Ansættelsen af de faste Eiendomme. Imidlertid kan det dog være af Interesse her at bemærke, at i Maret 1834 var der, uagtet Meubel-Assurance, som aldeles frivillig, ingenlunde benyttet af Alle, eller overalt tegnet til fuld Værdie, dog ved det Kiøbenhavnske Meubel-Assurance-Compagnie asureret til en Værdie af

11,576,400 —	
og ved det almindelige Brandassurance-Compagnie for Varer og Effecter til en Værdie af	14,108,600 —
Hvorefter vilde da Jordernes og Tiendernes Banktaxation, samt den tegnede Assurance for Bygninger saavel som for Varer og Effecter, udgjøre et Beløb af	466,734,888 Rbd.

Men ligesom Banktaxationen for Jorder og Tiender, efter Nutidens Priser, i Almindelighed er for høit ansat, saa have og Bygningerne sædvanligen ikke den Værdie i Handel og Wandel, hvortil de ere forsikrede. Landbygningerne have for en stor Deel endog ingen særlig Værdie, men tiene kun til at forhøje Værdien af de Jordeiendomme, hvortil de høre. Paa den anden Side maa den mobiliære Formue, hvoraf kun en saare ringe Deel er forsikret, i en saa betydelig Grad overstige det for samme beregnede Forsikringsbeløb, at dette Overskud, i Forbindelse med de uforsikrede Bygningers Værdie, hvortil blandt andet de fleste Kirker høre, vel turde holde Egevegt med det, der kan mangle Jorder og Tiender samt forsikrede Bygninger i den ovenangivne Værdie, ligesom det heller ikke bør lades ubemærket, at nogle af de betydelige Bygninger i Kiøbenhavn ikke kunne være forsikrede til fuld Værdie, samt at af Landbygninger Murene tildeels ere undtagne, i Medhold af Placaten af 14 December 1831.

8.

For lettere at kunne sammenligne de danske Kiøbstæder indbyrdes med Hensyn til deres Bygningers Banktaxation og Brandassurance, meddeles herved følgende samlede Oversigt over denne Giensstand. I denne Oversigt har man tillige tilføiet hver Kiøbstads Folkemængde efter Tællingen den 18de Februar 1834, samt Beløbet af det samlede privilegerede eller uprivilegerede Alger- og Engs- og Skovskylbs-Hartkorn, hvorfor hver Kiøbstads Jorder, hvad enten de bruges af indenbyes eller udenbyes Mænd, ere ansatte.

	Folkemængden d. 18 Febr. 1834.	Bygningernes Bauktaxation.	Bygningernes Brand- forsikringsfum d. 31 Marts 1834.	Kjøbstædernes privilegerede og uprivilegerede Ager- og Eng- samt Skovfyldes Partform.			
		Rbbdr.	Rbbdr.	Ldr.	Stp.	St.	Alb.
Kjøbenhavn	119,292	43,842,084	53,076,510	178	4	"	1
Roeskilde	2,828	331,700	858,060	402	7	1	1½
Rjøge	1,921	209,050	406,090	17	4	2	1
Helsingør	7,122	958,600	2,131,600	132	1	"	1½
Frederiksbund	395	75,500	178,070	"	"	"	"
Hillerød	1,717	269,650	434,060	31	3	2	1
Kallundborg	2,082	305,184	510,260	48	1	"	"
Solbet	1,887	222,166	439,840	169	5	3	1
Nykjøbing i Ods Herred.	944	121,367	187,880	110	"	1	1
Sors	727	88,300	275,570	1	1	"	"
Ringsted	1,048	204,017	357,110	173	2	3	½
Slagelse	2,915	429,366	700,100	249	1	2	2
Korsør	1,365	190,084	310,740	138	1	"	"
Stikstof	851	114,550	200,610	85	1	1	1
Præsto	714	87,667	157,340	1	7	"	"
Storeheddinge	893	51,483	160,520	300	7	1	1
Nestved	2,279	250,333	560,910	97	7	"	½
Vordingborg	1,476	174,500	338,780	39	5	"	"
Stega	1,627	158,883	400,700	88	1	1	1
Rønne	3,897	46,233	340,120	56	"	3	1
Ners	1,402	14,266	77,090	31	1	2	"
Sable	604	8,800	34,340	22	5	3	1
Ullinge	431		25,720	29	"	1	1
Sandvig	291	6,140	"	"	1	1	"
Nakskov	522	2,133	19,780	36	1	"	1
Svanke	864	5,833	44,400	20	"	2	1
Odense	8,709	810,666	1,460,740	176	7	"	1
Kierteminde	1,620	90,534	249,900	28	1	1	2
Midelfart	1,402	81,182	202,170	97	2	1	1
Nisens	2,313	92,900	283,300	215	"	2	1½
Bogens	1,210	54,350	153,590	53	6	"	2
Evensborg	3,358	153,934	369,990	60	5	3	2½
Faaborg	2,111	105,666	297,750	39	5	1	2
Nyborg	2,873	262,866	504,320	48	1	1	1
Nudkjøbing	1,580	155,966	227,840	66	4	2	2
	185,270	49,969,813	65,981,940	3,247	4	2	1

	Folkemængden d. 18 Febr. 1834.	Bygningernes Bauktaxation.	Bygningernes Brand- forsikringsfum d. 31 Marts 1834.	Kjøbstædernes privilegerede og uprivilegerede Ager- og Eng- samt Skovfyldes Partform.			
		Rbbdr.	Rbbdr.	Ldr.	Stp.	St.	Alb.
Tranøp.	185,270	49,969,813	65,981,940	3,247	4	2	1
Maribo	1,235	90,920	292,160	55	5	3	2
Nysted	879	45,833	110,900	80	7	1	2
Sarløbing	830	77,939	141,720	15	4	2	2
Rødby	1,070	42,910	167,740	291	"	2	2½
Nakskov	2,204	195,433	395,270	111	6	"	½
Stubbekjøbing	839	39,150	135,000	35	2	2	"
Nykjøbing paa Falster	1,610	135,416	356,380	67	4	"	1
Nalborg	7,048	624,800	1,089,310	33	7	"	2
Ribe	1,429	116,220	193,630	37	5	1	"
Hjørring	1,386	115,000	196,650	88	6	"	"
Skagen	1,107	23,184	87,820	5	2	3	2
Sæby	718	37,466	111,710	22	7	"	1
Frederikshavn	1,163	104,134	145,250	7	5	"	"
Thisted	1,599	103,867	222,790	98	3	1	1
Nykjøbing paa Morsø	1,097	30,532	107,290	46	5	"	2
Viborg	3,419	504,470	523,280	219	3	2	1
Skive	980	36,100	150,680	21	1	2	2
Narhøns	6,765	497,850	1,205,920	186	2	2	2½
Standerborg	831	83,916	123,050	38	2	2	2½
Sorsens	4,846	337,434	803,740	143	1	3	1
Randers	6,407	635,300	1,286,760	192	3	2	½
Gbeltoft	907	16,034	66,740	33	3	1	1½
Mariager	534	33,466	71,990	27	3	3	1
Sobro	707	80,934	80,590	49	7	2	1
Grenaa	965	42,300	97,430	80	4	"	"
Ribe	2,375	175,467	425,800	247	6	2	2
Varde	1,430	171,000	428,550	111	7	"	1½
Ringkjøbing	1,199	75,100	186,990	68	1	"	2
Solstebro	1,184	76,950	140,980	92	"	1	1
Lembvig	620	41,616	75,530	58	7	"	2
Veile	2,409	171,890	449,310	83	4	2	½
Fredericia	4,141	233,682	477,280	215	1	1	"
Rolding	2,309	118,970	183,060	88	7	1	2
Tilfammen	251,512	55,085,096	76,516,240	6,205	4	1	1

9.

Tabellerne give dernæst en Oversigt over **hvormeget Hartkorn offentlige Stiftelser og Lehn eller Stamhuse** etc.

Det sees heraf, at offentlige Stiftelser eie 52,088 Tdr. Hartkorn af alle Slags, altsaa omtrent $\frac{1}{3}$ af Danmarks hele Hartkorn, og deriblandt 20,591 Tdr. Konge- og Kirketiende-Hartkorn, det er: imellem $\frac{1}{4}$ og $\frac{1}{2}$ af samtlige Konge- og Kirke-Tiender. Dog maa det herved erindres, at under denne Rubrik ogsaa er indbefattet de Jorder og Tiender (Præstetienden undtagen, der, som umatriculeret, ei kunde fremtræde under Hartkornet), der ere henlagte til geistlige Embedsmænds og andre Beneficiariers Lønning. Der er isvrigt her naturligtvis ikke taget Hensyn til, at selve Kirken, som moralsk Person, kan i en vis Forstand siges at være Eier af Kirke-Tienden, men den almindelige Talebrug er lagt til Grund, hvorefter en Kirkes Tiender og Jorder betragtes som dens Eiendom, der er besøjet til at raade over dens Indtægter, imod at holde Kirken vedlige og forsyne den med det Fornødne, saa at Kirkes Tiender saavel som dens Jorder kun ere henførte til offentlige Stiftelsers Eiendomme i de enkelte Tilfælde, hvor den ovenmeldte Raadighed og den deraf flydende Ret til at nyde godt af hine Indtægters Overskud er henlagt til en anden offentlig Stiftelse, f. Ex. Universitetet, Communitetet, Klosters, Bispestole o. s. v. I Siælland eie offentlige Stiftelser meest, nemlig 32,702 Tdr. Hartkorn, eller imellem $\frac{1}{4}$ og $\frac{1}{2}$ af denne Provindses hele Hartkorn; men her forekomme og de betydeligste Stiftelser. Saaledes eier:

Universitetet her	4685 Tdr. Hartkorn,	hvoraf 1447 Tdr. er matriculeret Tiende-Hartkorn.
(foruden 32 Tdr. Hrtk. i Jylland.)		
Communitetet	3310 — — —	2308 — — —
(foruden 81 Tdr. Hrtk. paa Falster.)		
Sors Academie	5208 — — —	493 — — —
Balls Stift	2330 — — —	310 — — —
Bemmetofte Kloster	1607 — — —	121 — — —
Bispefeldt Kloster	2047 — — —	221 — — —

Lehn eller Stamhuse eie ialt 91,141 Tdr. Hartkorn, altsaa paa det nærmeste $\frac{1}{2}$ af Landets hele Hartkorn, og deraf ere 13,661 Tdr. Konge- og Kirke-Tiende-Hartkorn. Paa Falster, Møen og Bornholm gives der ingen Lehn eller Stamhuse. Forholdsviis findes de Fleste paa Langeland, (ikke at tale om de mindre Der: Samsø og Thorsøng, hvilke næsten udelukkende ere, den første Lehn den sidste Stamgods) dernæst i Lolland, derefter i Fyen, og efter dette kommer først Siælland, hvorimod de færreste findes i Jylland.

Henved Halvdelen af alle Landets Konge- og Kirke-Tiender eies saaledes deels af offentlige Stiftelser, deels af Lehn eller Stamhuse.

10.

Fremdeles indeholde Tabellerne Oplysning om, **hvoreledes hele Danmarks privilegerede og uprivilegerede Alger- og Engs- samt Skovskylde-Hartkorn**, tilsammen 377,261 Td. Hartkorn, er fordeelt imellem de forskellige Klasser af Jordbrug.

Af hiint Hartkorn drives nemlig: under complete, ucomplete og uprivilegerede Hovedgaarde	35,264 Tdr.
Selveiergodset udgør	152,570 —
Arvefæstegodset	37,334 —
Fæstegodset	145,890 —
og under Kjøbstæderne drives	6,206 —

Procentviis lader dette sig udtrykke saaledes, at af alle Danmarks Jordeiendomme, de skovbegroede derunder indbefattede, drives noget over 9 pCt. umiddelbart under Hovedgaarde, omtrent 40 pCt. er Selveiergods, omtrent 10 pCt. er Arvefæstegods, henved 39 pCt. er Fæstegods, og henved 2 pCt. drives under Kjøbstæderne. Selveiergodset er saaledes det overveiende. Naar Arvefæstegodset derunder indbefattes, hvilket det med Føie kan, efter som under denne Klasse, som forhen sagt, ifkun er optaget det Gods, til hvis Salg og Pantfætning Arvefæsteren er berettiget, da er Halvdelen af Danmarks Jordeiendomme Selveier-Bøndergods, hvorimod 39 pCt. er Fæstegods. Under dette Sidste er dog ogsaa indbefattet det Gods, der vel er bortarvefæstet, men under det Vilkaar, at Arvefæsteren hverken maa sælge eller pantfætte det. Besidderen af saadant Gods er vel forsaavidt i en bedre Stilling end Livsfæsteren, at de Forbedringer, han giver Eiendommen, komme hans Arvinger tilgode, uden at Jordebogsafgifterne for disse kunne forhøies; men hiin Indskrænkning i Dispositionsretten ved Salg eller Pantfætning, i Forening med de øvrige Byrder, der ere perpetuerede i Eiendommen, sætter dog Brugeren i et saadant Afhængighedsforhold til Herligheids-eieren, at han nærmere kan henføres til Livsfæsterens end til Selveierens Klasse. En anden Sag er det med den, der som Beneficiarius eller som Lehns- eller Stamhuusbesidder har en Eiendom, ligeledes uden at kunne sælge eller pantfætte den; thi hans øvrige Forhold til Eiendommen og til den, hos hvem Over-Eiendommen kan ansees at hvile, sætter ham i en langt friere Stilling, end den her omhandlede Klasse af Arvefæstere, hvorfor og Præstegaarde og lignende beneficerede Eiendomme, der ere bestemte til Beneficiarii umiddelbare Brug, som forhen forklaret, ere henregne under Klassen af Selveiendom. Isvrigt indtage Hovedgaardene i indvortes Værdie en større Plads blandt Landets Jordeiendomme, end den de faae, naar de blot beregnes efter Hartkorn. Foruden de flere Friheder, der forhøie deres Værd, ere de og i Almindelighed bedre dyrkede, og have derhos for en stor Deel betydelige Tillæg af Skov og andre saadanne Herligheder, ligesom de og ordentligtvis ere forsynede med langt bedre Bygninger.

Provindsviis ere de ovenmeldte Forhold imellem Hovedgaarde, Selveiergods, Arvefæstegods, Fæstegods og Kjøbstædjorder, udtrykte i pCt., følgende:

	Hovedgaarde.	Selveiergods.	Arvefæstegods.	Fæstegods.	Kjøbstædjorder.
Siælland	11,4 pCt.	13,1 pCt.	21,3 pCt.	52,3 pCt.	1,9 pCt.
Møen	8,8 —	48,8 —	39,8 —	2,6 —
Bornholm	8,0 —	88,3 —	1,3 —	2,1 —
Fyen	10,9 —	35,9 —	0,9 —	50,9 —	1,4 —
Langeland	13,8 —	12,5 —	2,7 —	69,5 —	1,5 —
Lolland	13,5 —	20,0 —	8,4 —	55,5 —	2,6 —
Falster	8,1 —	35,2 —	2,9 —	52,6 —	1,2 —
Norre Jylland	7,3 —	65,6 —	2,0 —	23,7 —	1,4 —

Dg i Jylland ere Forholdene amtsviis følgende:	Hovedgaarde.	Selveiergods.	Arvefæstegods.	Fæstegods.	Kjøbstædjerder.
Hjørring Amt	9,9 pCt.	57,7 pCt.	1,0 pCt.	30,7 pCt.	0,7 pCt.
Nalborg Amt	9,1 —	46,8 —	0,2 —	43,5 —	0,4 —
Lhisted Amt	5,8 —	77,4 —	15,8 —	1,0 —
Biborg Amt	7,1 —	65,2 —	3,1 —	23,1 —	1,2 —
Randers Amt	9,2 —	58,2 —	0,8 —	30,3 —	1,5 —
Narhuns Amt	7,0 —	57,7 —	1,2 —	32,3 —	1,8 —
Skanderborg Amt	6,5 —	67,7 —	23,9 —	1,9 —
Velle Amt	7,7 —	67,9 —	21,8 —	2,6 —
Ringkjøbing Amt	5,8 —	88,0 —	0,1 —	5,0 —	1,1 —
Ribe Amt.	2,9 —	71,2 —	14,2 —	9,3 —	2,4 —

Det sees heraf, hvor afvigende Forholdene i de enkelte Provinde ere fra de ovenanførte Giennemsnitforhold for hele Danmark. Langeland og Lolland ere de Districter, hvor Hovedgaardene og Fæstegodsset indtage den største Deel af Jorderne; af hele Langeland drives nemlig 13,8 pCt. under Hovedgaarde og 69,5 pCt. er Fæstegods, og i Lolland hore 13,5 pCt. under Hovedgaarde og 55,5 pCt. under Fæstegodsset. Jylland er derimod den Provinde, hvor Hovedgaardene og Fæstegodsset udgiore den mindste Deel, idet at Hovedgaardene blot indbefatte 7,3 pCt. og Fæstegodsset 23,7 pCt. af denne store Provinde. Som Folge heraf er (naar Bornholm undtages) Selveiendom ogsaa meest udbredt i Jylland, hvoraf 67,6 pCt. er i Selveieres eller Arvefæsterees Eie. Desuden ere mange af Jyllands Hovedgaarde af saa lidet Omfang, at de i Virkeligheden kunne sættes ved Siden af Selveiergodsset. Med Hensyn til Selveiendoms Udbredelse komme de øvrige Provinde efter hinanden i følgende Orden: Moen, Falster, Fyen, Siælland, Lolland og Langeland, af hvilket sidste Land ikkun 15,2 pCt. besiddes af Selveiere og Arvefæstere. Mærkelige ere isørrigt de Forhold, der i denne Henseende finde Sted imellem de jydske Amter indbyrdes, idet de 2de mindst frugtbare Amter have de fleste Selveiere. Af samtlige Jordeiendomme i Ringkjøbing Amt ere nemlig 88 pCt. i Selveieres og ikkun 5 pCt. i Fæsterees Besiddelse, og i Ribe Amt udgiør Selveier- og Arvefæstegodsset tilsammen over 85 pCt., medens Fæstegodsset ikkun indtager 9,3 pCt. Det er og baade naturligt og i sig ønskeligt, at Selveiendom først og mest udbreder sig i de mindst opdyrkede Egne, i det Eiendommene her ere lettest i Priis og mest trænge til saadanne besværlige og bekostelige Grundforbedringer, som Selveieren er langt mere end Fæsteren opfordret til at give dem. Ogsaa i Lhisted Amt er Selveiendom ualmindelig udbredt, og udgiør over 77 pCt., hvorimod Fæstegodsset der ikke engang omfatter 16 pCt. af Amtets Jordeiendomme.

Betragtes nu hver af de ovennævnte Eiendoms-Klasser for sig, da ere Resultaterne følgende:

Af **complete Hovedgaarde** har Danmark 344 tilbage med et Hartkorn af tilsammen 23,213 Tdr. I Giennemsnit er det altsaa omtrent 67 Tdr. Hartkorn, som falde paa hver af disse Hovedgaarde. Det største Antal, uden Hensyn til Provindeernes Omfang, findes i Siælland, nemlig 125 med Hartkorn tilsammen 10,868 Tdr., hvilket i Giennemsnit beløber sig til 87 Tdr. Hartkorn for hver. Derimod har, i Forhold til Landets Omfang, Lolland de fleste complete Hovedgaarde, nemlig 36, med et Giennemsnit-Hartkorn af 63 Tdr. til hver.

Moen har 3, med Hartkorn i Giennemsnit til hver	83 Tdr.
Fyen har 67,	60 —
Langeland har 5,	61 —
Falster har 7,	68 —
og Jylland har 101	50 —

Paa Bornholm gives der derimod slet ingen Hovedgaarde, enten privilegerede eller uprivilegerede.

Af **ucomplete Hovedgaarde, der have beholdt deres fri Hovedgaardstaxts Rettigheder**, eller Hovedparceller af deslige Gaarde, gives der i Danmark 238, med et Hartkorn af tilsammen 7231 Tdr., hvilket udgiør omtrent 30 Tdr. Hartkorn, der umiddelbart drives under hver Hovedgaard. Dette hentyder paa, at ligesom Bøndergodsset er fraskilt disse Hovedgaarde, ere ogsaa Hovedgaardsjorderne selv blevne udstykkede. Provindevis ere Forholdene følgende:

Siælland har 33 saadanne Gaarde, med Giennemsnit-Hartkorn til hver	36 Tdr.
Fyen har 38	33 —
Lolland har 8	46 —
Falster har 5	38 —
Jylland har 151	27 —

Jylland er saaledes den Provinde, hvor Bøndergodssets Afhændelse fra Hovedgaardene med Forbehold af disses Friheder hyppigst har fundet Sted. Paa Moen og Langeland er hiin Operation slet ikke foretaget.

Af **uprivilegerede Hovedgaarde**, eller uprivilegerede Hovedparceller af Sædegaarde, er der i hele Danmark et Antal af 211, med 4818 Tdr. Hartkorn, o: i Giennemsnit 23 Tdr. Hartkorn til hver. Af saadanne Gaarde har isærdeleshed Siælland et Antal af 21, og i Giennemsnit til hver 39 Tdr. Hartkorn.

Moen	2,	22 —	—
Fyen	14,	31 —	—
Langeland	10,	31 —	—
Lolland	6,	42 —	—
Falster	1, med	14 —	—
Jylland	157, og i Giennemsnit til hver	19 —	—

Herved er dog at mærke, at skiondt adskillige af disse Gaarde, især i Jylland, have været complete Sædegaarde, der ved Bøndergodssets Fraskillelse have tabt deres Privilegier, og derhos ere blevne udstykkede, ere der dog mange uprivilegerede Hovedgaarde, der ikke have deres Oprindelse fra saadanne nyere Forandringer, men som aldrig have havt det fornødne Bøndergods og uden Tvivl oprindeligt have været mindre end de, der hore til complete Sædegaarde.

Hyad dernæst Størrelsen af de Steder angaaer, der høre under **Selveiergodset, Arvefæstegodset og Fæstegodset**, da ere Forholdene for hele Danmark følgende:

	Selveiergodds.		Arvefæstegodds.		Selveier- og Arvefæstegodds tilfammen.		Fæstegodds.	
	Antal.	Hartkorn.	Antal.	Hartkorn.	Antal.	Hartkorn.	Antal.	Hartkorn.
I hver af disse Klasser gives:								
Steder med 8 Tdr. Hartkorn og derover	2,417	26,270	1,657	17,028	4,104	43,298	3,638	33,824
Steder fra 8 excl. indtil 4 Tdr. Hrtk. incl.	11,662	64,317	2,392	14,551	14,054	78,868	14,651	87,664
Steder fra 4 indtil 2 Tdr. Hartkorn	13,251	38,569	1,048	3,225	14,299	41,794	4,145	12,617
Steder fra 2 indtil 1 Tde. Hartkorn	8,333	11,868	905	1,259	9,238	13,127	2,361	3,305
Steder under 1 Tde. Hartkorn, samt Huse med Jord, men uden Hartkorn	27,996	11,546	3,926	1,271	31,922	12,817	31,559	8,480
Huse uden Jord	10,546	"	3,405	"	13,951	"	12,606	"
Tilfammen	74,235	152,570	13,333	37,334	87,568	189,904	68,960	145,890

For nærmere at kunne sammenligne Antallet og Størrelsen i hver Klasse, anføres her hvorledes Forholdene fremtræde for hver 1000 Tdr. Hartkorn af enhver Klasse.

	For hver 1000 Tdr. Hrtk. Selveiergodds.		For hver 1000 Tdr. Hrtk. Arvefæstegodds.		For hver 1000 Tdr. Hartkorn Selveier- og Arvefæstegodds.		For hver 1000 Tdr. Hartkorn Fæstegodds.	
	Antal.	Hartkorn.	Antal.	Hartkorn.	Antal.	Hartkorn.	Antal.	Hartkorn.
gives der i hele Danmark:								
Steder med 8 Tdr. Hartkorn og derover	16	172	45	456	22	228	25	232
Steder fra 8 excl. indtil 4 Tdr. Hrtk. incl.	77	422	64	390	74	415	100	601
Steder fra 4 indtil 2 Tdr. Hartkorn	87	253	28	86	75	220	28	86
Steder fra 2 indtil 1 Tde. Hartkorn	55	78	24	34	49	69	16	23
Steder under 1 Tde. Hartkorn, samt Huse med Jord, men uden Hartkorn	182	75	105	34	169	68	217	58
Huse uden Jord	69	"	91	"	73	"	87	"
Tilfammen	486	1000	357	1000	462	1000	473	1000

Ved nu blot at kaste et almindeligt Blik paa disse Forhold, skulde det synes, at det uventede Resultat fremstod, at Selveiendoms Indførelse ikke i nogen mærkelig Grad havde formeret de bebyggede Steders Antal, og at altsaa den Frygt, som stundom yttres ved Fæstegodsets Forvandling til Selveiendom, at Familiernes Antal ved den Udskykning af Jorderne, hvortil Selveieren letteligen kan ledes, unaturligen forøges, ikke finder nogen Bestyrkelse i de oven fremstillede Gjennemsnits-Forhold for hele Danmark. Medens der nemlig for hver 1000 Tdr. Hrtk. Fæstegodds

gives 473 større eller mindre Gaarde og Huse, stiger dette Antal paa et lige Quantum Hartkorn Selveiergodds ifkun til 486, saa at der altsaa paa 1000 Tdr. Hartkorn ifkun findes 13 Gaardmands- og Huusmands-Familier flere paa Selveier- end paa Fæstegodset, en Forøgelse, der vilde være alt for ubetydelig til at kunne vække Betyrning. En Formindstelse opstaaer endog, naar Selveiergodset og Arvefæstegodset samles i een Klasse, idet Tabellen da viser, at der paa 1000 Tdr. Hartkorn af begge tilfammen ifkun kommer et Antal af 462 Gaarde og Huse, altsaa 11 færre end paa Fæstegodset.

Men en saadan Sammenligning imellem Selveiergodset og Fæstegodset kan ikke berettige til den Slutning, at Selveiendom intet eller saa godt som intet har virket til Familiernes Formering. Det sees af Tabellen, at det er Stederne under een Tønde Hartkorn, altsaa egentlig Husene med Jord, saavel som de jordløse Huse, hvoraf et langt større Antal er anført som hørende til Fæstegodset end til Selveiergodset. Vel er det nu saa, at selv hvor Hovedgaarde drives ved fuldt Hovet pleier Huusmændenes Antal at være temmelig betydeligt, og at dette Antal sædvanligen stiger endnu mere, naar Gaardmands-Hovet forvandles til aarlig Afgift, da en stor Deel af det Arbejde, Gaardmændene forrettede, udføres derved, at flere Huusmænd etableres. Og saa er der i Almindelighed ved Hovedgaardene endel Huse, der ere overladte Gudsfernes Betiente, Haandværkere o. desl. i Fæste eller Leie. Forsaavidt kan en directe Sammenligning mellem Fæstestedernes og Selveierstedernes Antal endnu med Føie finde Sted. Men, naar Fæstegaardene gaar over til Selveiendom, og Husene, eller en Deel af dem, forblive ved Hovedgaardene, og naar, endog paa disse egen Grund, nye Huse opføres til Dagarbejds Udførelse, da gaar Gaardene over i Selveierklassen, medens et ofte netop derved meget forøget Antal Huse forbliver i Fæsteklasse. Til denne Klasse ere i Reglen og henførte Fæste- eller Leiehuse paa Selveiergodset selv. Da desuden de Grændser, der ere satte for Udskykning ved Forordningen af 3die December 1819, have foranlediget, at ikke sjældent Fæste eller Leie, stundom paa et eller flere Hundrede Aar, bruges i Stedet for Afhændelse, er det rimeligt, at ogsaa saadanne Huse paa Selveiergodset ere opførte blandt Fæstegodset. Alt dette gjør, at man ikke af den Omstændighed, at Tabellen fremstiller Antallet af Selveier- og Fæste- eller Leiestederne paa et lige Quantum Hartkorn, efter Gjennemsnittet for hele Landet, som ikke betydeligen afvigende, kan drage den Slutning, at Selveiendoms Indførelse ei heller synderligen har forøget de bebyggede Steders Antal; thi det er ofte just i Fæsteklasse, at Forøgelsen, som Selveiendom har fremkaldt, skal søges, og naar eensgang alle Landets Fæstegaarde gaar over til Selveiendom, er det at vente, at just derved Fæste- eller Leiehusernes Antal endnu vil stige langt betydeligere, der altsaa netop er en Frugt af det forandrede System.

Dette uagtet, er dog den ovenfor givne Fremstilling af Selveiergodsets, Arvefæstegodsets og Fæstegodsets, eller, om man vil, de bortfæstede Steders, og hvad Huse angaaer, tillige de bortleiede Huses Forhold til hverandre, forsaaavidt af Interesse, at derved med Lethed kan overflues Stedernes Antal og Størrelse i hver Klasse. Kan nu end Sammenligningen imellem dem, for deraf at erfare hvad der skyldes Selveiendoms Indførelse, af de ovenanførte Grunde ikke anstilles med Hensyn til Husene, saa kan den dog med Paalidelighed gøres, naar man indskrænker sig til Gaardene eller Stederne paa 1 Td. Hartkorn og derover. Vælger man altsaa i hver Klasse 1000 Tdr. af det samlede Hartkorn, der hviler paa Steder paa 1 Td. Hartkorn og derover, da blive Forholdene følgende:

gives der i hele Danmark:	For hver 1000 Edr. Hartkorn Selveiergods paa 1 Ede. Hartkorn og derover,		For hver 1000 Edr. Hartkorn Arvefæstegods paa 1 Ede. Hartkorn og derover,		For hver 1000 Edr. Hartkorn Selveier- og Arvefæstegods paa 1 Ede. Hartkorn og derover,		For hver 1000 Edr. Hartkorn Fæstegods paa 1 Ede. Hartkorn og derover,	
	Antal.	Hartkorn.	Antal.	Hartkorn.	Antal.	Hartkorn.	Antal.	Hartkorn.
Gaarde med 8 Edr. Hartkorn og derover	17	186	46	472	23	215	26	246
Gaarde fra 8 indtil 4 Edr. Hrtk. incl.	83	456	66	404	79	445	107	638
Gaarde fra 4 indtil 2 Edr. Hartkorn	94	274	29	89	81	236	30	92
Gaarde fra 2 indtil 1 Ede. Hartkorn	59	84	25	35	52	74	17	24
Tilfammen	253	1000	166	1000	235	1000	180	1000

Her spores nu tydeligt Udstykningsystemets Indvirkning paa Selveiergodset, og det uagtet der under dette er indbefattet Præstegaarde og de øvrige, dog kun faa, Beneficiargaarde, der ere bestemte til Beneficiarii eget Brug, hvilke i Almindelighed høre til de større Gaarde og ikke kunne udstykkes, og der vel ligeledes under Selveiergodset høre endeel større Hovedgaardsparceller og Aulsgaarde, som, endog med Hensyn til de Bygningers Beskaffenhed, hvormed de ere forsynede, ei faa let udstykkes. Uagtet den Tilvært, som Selveierklassen derved har erholdt af større Gaarde, der dog i det Hele intet væsentligt Udslag kan gjøre, viser nemlig den ovenstaaende Tabel, at der for hver 1000 Edr. Hartkorn af Gaarde paa 1 E. Hartkorn og derover gives i Giennemsnit for hele Danmark 73 flere paa Selveier- end paa Fæstegodset, i det Antallet af de større Gaarde er formindsket og af de mindre Gaarde forøget, saa at Selveiergodset har af Gaarde paa 8 Edr. Hartkorn og derover 9, og af Gaarde imellem 4 og 8 Edr. Hartkorn endog 24 færre, men af Gaarde imellem 2 og 4 Edr. Hartkorn 64, og fra 1 til 2 Edr. Hartkorn 42 flere end Fæstegodset.

Imidlertid bør det herved ei heller forglemmes, at det i sig selv er i sin Orden, at Selveiersteder ere mindre end Fæstesteder, da Selveieren allerede, fordi han er fri for Landgilde og Hovert, maa, hvis han ei er forgiødet, kunne leve af en mindre Jordlod, ligesom han og har større Opmuntring, og navnlig i Sammenligning med den hoversgivende Bonde større Leilighed, til at drive sin Jord vel. Dgsaa er det en ikke uvigtig Omstændighed, at den største Deel af Selveiergodset findes i Jylland, hvor ogsaa Fæstegaardene i det Hele ere af mindst Hartkorn, hvilket ikke er uden Indflydelse paa Sammenligningen for hele Riget.

Det omvendte Forhold i Henseende til Gaardenes Antal og Størrelse finder derimod for det Meste Sted paa Arvefæstegodset. Her er nemlig Antallet i det Hele (naar 1000 Edr. Hartkorn sammenlignes) 14 mindre end paa Fæstegodset. Endog af de største Gaarde, de paa 8 Edr. Hartkorn og derover, har Arvefæstegodset 20 flere end Fæstegodset, og selv disse Gaarde ere i Giennemsnit større paa hiint end paa dette. Af den næste Klasse af Gaarde, de imellem 4 og 8 Edr. Hartkorn, har Fæstegodset derimod 41 flere, og af Gaarde imellem 2 og 4 Edr. Hartkorn een mere, men i den sidste Klasse, der indbefatter Gaarde imellem 1 og 2 Edr. Hartkorn, har Arvefæstegodset 8 flere.

Uarsagen til at Arvefæstegaardene i Almindelighed ere langt større end Selveiergaardene maa tildeels søges deri, at de for det Meste findes i de Provindser, hvor Bøndergaardene oprindeligt vare større, og fornemmelig paa

Kongelige og visse offentlige Stiftelses Godser, hvor Gaardene havde denne Beskaffenhed, samt at dette Forhold især er opstaaet i en Periode, hvori Udstykning ei synderlig var begyndt. Men Hovedsagen ligger dog deri, at senere Deling af deslige Gaarde, skøndt Forordningen af 13de Mai 1769, § 6, paa en Maade anseer samme med Gunst, ikke kan skee uden Herlighedsseierens Samtykke, der vel i mange Tilfælde nægtes, da det ikke kan være Afgifts-Gieren ligegyldigt, at hans Forbring i den samlede Eiendom deles med denne i flere mindre Dele, der i Reglen give mindre Betryggelse end større Gaarde for de i samme perpetuerede Arvefæste-Afgifter. Dertil kommer endnu, at en med en aarlig, paa sine Steder meget betydelig, Kanon belagt Eiendom, der ofte er solgt uden anden Kiøbesum, end denne aarlige Kanon, der træder i Landgildens og Hovrets, og en Recognition ved Forandring af Besidder, der træder i Indfæstnings Sted, ikke saa let kan ernære flere Familier, som en afgiftsfri Eiendom af ellers lige Beskaffenhed.

Kan det derfor end ikke nægtes, at Selveiergodset, som Følge af den Ressource, Gieren kan søge i dets Udstykning, naar han er i Pengesforlegenhed og der er Søgning efter mindre Lodder, er lettere end Fæstegodset udsat for at blive overfyldt med Familier, da viser sig snarere den modsatte Tendens ved Arvefæstegodset. Samles imidlertid endog dette med Selveiergodset i een Klasse, da kan det dog ikke betage Fæstegodset den Overvægt, det har i Henseende til Mængde af de større Gaarde paa 4 Edr. Hartkorn og derover, og som igjen foranlediger, at Fæstegodset har meget færre mindre Gaarde, saa at det samlede Arvefæste- og Selveiergods endnu beholder Overvægten i Henseende til Gaardenes Antal i det Hele. Det er og ikke usandsynligt, at Selveier- og Arvefæstegodset optager et større Antal Indsidders-Familier end Fæstegodset, da paa dette Sidste Godseierens Tilladelse dertil udfordres, og denne neppe vil blive givet blot fordi Fæsteren derved kan skaffe sig en velskikkelig Leie-Indtægt. Og saaledes kan endog Familiernes Antal paa en lige Mængde bebyggede Steder være større paa Selveier- og Arvefæstegodset end paa Fæstegodset.

Forlader man nu hiin Sammenligning imellem Selveier-, Arvefæste- og Fæstegodset, og betragter hver Klasse for sig, da udviser den første af de ovenstaaende Tabeller, at der paa hver 1000 Edr. Hartkorn af Selveiergodset, som kan antages at bruges af Gierne selv, altsaa med Udelskelse af de smaa Parceller eller Huse, der ere bortfæstede eller bortleiede til Andre, kommer i Giennemsnit for hele Riget 486 Familier, hvoraf de 235 ere Gaardmænds- og de 251 Huusmænds-Familier. Af de Sidste have 69 ingen Jord, uden i alt Fald en Have, hvortil de 182 Huusmænd have tilfammen 75 Edr. Hartkorn, eller, efter Middelforholdet af Jordtilliggendet til Hartkornet, 1350 Edr. Land. Ikke faa saavel jordløse Huse, som Huse med nogen Jord, kunne antages beboede af Haandværkere, Fiskere eller Andre, der søge deres Hovednæring udenfor Aulsbruget, og blandt Husene med Jord ere der uden Tvivl adskillige, hvis Jordtilliggende er saa stort, at Beboerne kunne leve alene af dets Dyrkning, især i Jylland, hvor Arealen til 1 Ede. Hartkorn ofte er meget betydeligt. Fradrager man alle disse Huse, da bliver Antallet af de Huusmænds-Familier, der ikke finde Udkomme ved deres eget Jordbrug alene, men tillige maae søge Arbejde for Andre, sikkerlig langt under Gaardmænds-Familiernes Antal, og dette Forhold synes ikke at vække nogen synderlig Betænkelighed, især da det kan forudsættes, at det Antal af disse Huusmænd, der finde Beskæftigelse ved Lørbegravning, Skovarbejde, Høstarbejde og Lærkning for Hovedgaardene, i det mindste i visse Egne, ei alene ikke er mindre, men maa skee endog betydeligt større, end Tallet af de paa Selveierens Jorder etablerede Fæste- eller Leiehuusmænd, der

ere optalte blandt Fæstegodsset, og som kunne antages at forrette Arbejde for Selveierne, ligesom og en stor Deel Huusmænd ernære sig som Tyende. I det Hele er det ogsaa ifkun 75 Edr. Hartkorn af 1000, eller 7½ pCt. af de 152,570 Edr. Hartkorn, som ere i Selveieres Hænder, der saaledes ere udstykkede imellem Huusmænds-Familier, medens de øvrige 92½ pCt. ere i Gaardmænds Besiddelse, paa den Maade endog, at omtrent 59½ pCt. henhøre under de større Gaarde paa 4 Edr. Hartkorn og derover, hvoraf enhver i Giennemsnit har 6,4 Edr. Hartkorn eller 115 Edr. Land, og de øvrige ca. 33 pCt. ere fordeelte blandt Gaarde paa 1 à 4 Edr. Hartkorn, eller som efter Middeltal hver have 2,3 Edr. Hartkorn eller omtrent 41 Edr. Land. Hvor meget derfor end Udstykningsvæsenet allerede har vist sig virksomt paa Selveiergodset, kan det dog, naar man blot holder sig til Giennemsnitsforholdene for hele Riget, neppe anses misbrugt i nogen betænkelig Grad.

Det maa dog her i Almindelighed bemærkes, at forsaavidt Selveieren har overladt noget af sin Jord til Fæste eller Leie, tildeels endog paa en overordentlig lang Tid, fordi han ei kunde faae Tilladelse til at sælge den, og den saaledes bortfæstede eller bortleiede Jord ikke har overtaget en tilsvarende Deel af Gaardens Hartkorn, fremstille Tabellerne, ved alene at holde sig til Hartkornet, egentligen saadanne Selveiergaarde noget større og Huusmændenes Lodder noget mindre, end de i Virkeligheden ere. Imidlertid er det kun i enkelte Egne, og neppe i mange Tilfælde, at nogen betydelig Deel af den Jord, der hører til det Hartkorn, hvorfor en Selveiergaard er ansat, ikke virkelig drives under samme. Det turde endog være hyppigere Tilfældet paa Fæstegodsset, at en Deel af Gaardenes Jorder er, uden at være fort til Afgang i deres Hartkorn, overladt til Huusmænd.

Paa **Arvefæstegodsset** er Huusmænds-Familiernes Tal forholdsvis endnu langt mindre end paa Selveiergodset, og af 37,334 Edr. Hartkorn, der i det Hele høre til hiin Klasse, ere 81½ pCt. henlagte til Gaarde paa 4 Edr. Hartkorn og derover, (i Giennemsnit hver paa 7,8 Edr. Hartkorn eller 140 Edr. Land) 12 pCt. til Gaarde paa 1 à 4 Edr. Hartkorn, (hver i Giennemsnit, ligesom paa Selveiergodset, paa 2,3 Edr. Hartkorn eller 41 Edr. Land) og ifkun 3½ pCt. ere fordeelte imellem Huusmænd.

Paa **Fæstegodsset**, hvortil der, som oven meldt, ogsaa er henregnet Fæste- eller Leie-Huusmænd paa Hovedgaardsjorder og paa Selveiergodset, kommer der vel 304 Huusmænds- imod 169 Gaardmænds-Familier. Men, foruden at en Mængde af Husene maae antages beboet af Haandværkere, Fiskere og Veiiente ved Hovedgaardene, er der især paa de hoverifri Godsar og ved Hovedgaarde, hvorfra Bøndergaardene ere afhændede, eller som aldrig have havt Bøndergods, saameget Arbejde for Huusmænd, at de vel maae antages at kunne finde lønnende Sysselsættelse i den Tid, der ikke medgaaer til at afdiene Afgiften for Husets og Jordloddens Overladelse eller til deres egne Lodders Drift. Det hele Hartkorn, 145,890 Edr., der hører under Fæsteklaffen, er isøvrigt saaledes fordeelt, at omtrent 83 pCt. komme paa de større Gaarde paa 4 Edr. Hartkorn og derover, hvilke her i Giennemsnit hver have 6,7 Edr. Hartkorn eller 120 Edr. Land, omtrent 11 pCt. høre til de mindre Gaarde imellem 1 og 4 Edr. Hartkorn, der efter Middeltal hver ere paa henved 2,5 Edr. Hartkorn eller 45 Edr. Land, og de øvrige 6 pCt. ere henlagte til Huusmænd.

Samler man endelig Selveiergodset, Arvefæstegodsset og Fæstegodsset i eet Overblik for hele Riget, da ere Forholdene for det Hartkorn, 335,794 Edr., som disse 3 Klasser tilsammen indtage, følgende:

	Det samlede Hartkorn er fordeelt imellem		1000 Edr. af det samlede Hartkorn ere fordeelte imellem		Doormange pCt. af det samlede Hartkorn hver Klasse af Gaarde og Huse indtager.	Det Hartkorn og Areal, som i Giennemsnit falder paa hvert Sted.	
	Antal.	Hartkorn.	Antal.	Hartkorn.	Procent.	Edr. Hrtk.	Edr. Land.
Gaarde med 8 Edr. Hartkorn og derover	7,742	77,122	23	230	23,0	10,0	180
Gaarde fra 8 indtil 4 Edr. Hartkorn incl.	28,705	166,532	86	496	49,6	5,8	104
Gaarde fra 4 indtil 2 Edr. Hartkorn . .	18,444	54,411	55	162	16,2	3,0	54
Gaarde fra 2 indtil 1 Ede. Hartkorn . .	11,599	16,432	35	49	4,9	1,4	25
Steder under 1 Ede. Hartkorn, samt Huse med umatriculeret Jord	63,481	21,297	188	63	6,3	0,3	5½
Huse uden Jord	26,557	"	79	"	"	"	"
Tilsammen	156,528	335,794	466	1000	100	"	"

I det Foregaaende er der alene taget Hensyn til Giennemsnitsforholdene for Danmark i det Hele. Det er naturligt, at større eller mindre Afvigelser derfra træde frem, naar mindre Dele af Riget betragtes for sig. Dette viser sig allerede ved den Fremstilling provindsvis, og hvad Jylland angaaer tillige amtsvis, som nu skal meddeles. Ved denne Fremstilling bemærkes, at da der i enkelte Amter i Jylland, saavel som i hele Fyen og paa Falster, gives saalidet Arvefæstegods, at det ikke nærmer sig til et Beløb af 1000 Edr. Hartkorn, har man der ganske forbigaaet det, for at ikke Særegenheder ved en saadan ubetydelig Deel Gods skulde faae større Betydning end de fortjene, eller Udseende af, at de vare fælles for hele Districtet. Hvor saadanne Udeladelser have fundet Sted, er det bemærket ved en *, i den vedkommende Rubrik. Men uagtet Arvefæstegodsset paa saadanne Steder ikke specielt er anført, er det dog medtaget ved Fremstillingen af Forholdene paa Selveiergodset og Arvefæstegodsset under eet. Eigesaa er paa Langeland forbigaaet saavel Selveier- som Arvefæstegodsset og paa Bornholm Fæstegodsset, fordi Mængden af dette Gods der er for ringe til at kunne afgive noget paalideligt Giennemsnits-Forhold for disse Der. Ogsaa dette er antydet med en *, hvorimod de Rubrikker for Arvefæstegodsset, hvor dette Mærke mangler, og som dog ikke ere udfyldte, slet intet Gods have havt, som dertil henhørte. Isøvrigt er Fremstillingen for hver Provinds og hvert Amt i Jylland dobbelt, saa at den første Fremstilling ogsaa medtager Husene og disses Hartkorn; den anden derimod alene Gaardene eller Stederne paa 1 Ede. Hartkorn og derover, altsaa med Udelukkelse af Husenes Hartkorn.

Derefter blive da Forholdene følgende:

gives der	a) Sammenlignet med det hele Hærtkorn,								b) Sammenlignet alene med Hærtkornet til Steder paa 1 Ede. Hærtkorn og derover,							
	for hver 1000 Edr. Hærtkorn Selveier-gods,		for hver 1000 Edr. Hærtkorn Arvefæstegods,		for hver 1000 Edr. Hærtkorn Selveier- og Arvefæstegods,		for hver 1000 Edr. Hærtkorn Fæstegods,		for hver 1000 Edr. Hærtkorn Selveier-gods,		for hver 1000 Edr. Hærtkorn Arvefæstegods,		for hver 1000 Edr. Hærtkorn Selveier- og Arvefæstegods,		for hver 1000 Edr. Hærtkorn Fæstegods,	
	Antal.	Hærtkorn.	Antal.	Hærtkorn.	Antal.	Hærtkorn.	Antal.	Hærtkorn.	Antal.	Hærtkorn.	Antal.	Hærtkorn.	Antal.	Hærtkorn.	Antal.	Hærtkorn.
i Sjælland:																
Steder med 8 Edr. Hærtkorn og derover	41	462	41	411	41	430	38	353	42	478	42	428	42	417	40	373
— fra 8 indtil 4 Edr. Hærtkorn incl.	60	357	69	417	65	394	84	531	63	369	72	434	68	409	89	562
— fra 4 — 2 — —	36	104	31	97	33	100	14	41	37	107	33	102	35	104	14	43
— fra 2 — 1 — —	31	45	25	35	28	39	15	21	32	46	26	36	28	40	16	22
— under 1 Ede. Hærtkorn og Huse med Jord men uden Hærtkorn	81	32	101	40	93	37	225	54								
Huse uden Jord	74	"	105	"	93	"	101	"								
	323	1000	372	1000	353	1000	477	1000	174	1000	173	1000	173	1000	159	1000
Møen:																
Steder med 8 Edr. Hærtkorn og derover	5	47	"	"	"	"	11	94	5	51	"	"	"	"	12	97
— fra 8 indtil 4 Edr. Hærtkorn incl.	120	660	"	"	"	"	134	696	130	712	"	"	"	"	139	723
— fra 4 — 2 — —	62	183	"	"	"	"	49	162	67	197	"	"	"	"	51	168
— fra 2 — 1 — —	28	37	"	"	"	"	7	11	30	40	"	"	"	"	8	12
— under 1 Ede. Hærtkorn og Huse med Jord men uden Hærtkorn	226	73	"	"	"	"	341	37								
Huse uden Jord	123	"	"	"	"	"	118	"								
	564	1000	"	"	"	"	660	1000	232	1000	"	"	"	"	210	1000
Bornholm:																
Steder med 8 Edr. Hærtkorn og derover	74	759	72	751	72	751			74	765	73	757	73	758		
— fra 8 indtil 4 Edr. Hærtkorn incl.	27	183	33	210	32	208			27	184	33	212	33	209	*	*
— fra 4 — 2 — —	12	41	9	24	9	26	*	*	12	42	9	24	9	26		
— fra 2 — 1 — —	6	9	5	7	5	7			6	9	4	7	4	7		
— under 1 Ede. Hærtkorn og Huse med Jord men uden Hærtkorn	25	8	118	8	110	8										
Huse uden Jord	"	"	82	"	76	"										
	144	1000	319	1000	304	1000			119	1000	119	1000	119	1000		
Fyen:																
Steder med 8 Edr. Hærtkorn og derover	22	231			22	228	25	225	25	257			25	253	27	239
— fra 8 indtil 4 Edr. Hærtkorn incl.	73	418			74	422	106	651	82	465	*	*	82	469	113	694
— fra 4 — 2 — —	60	171	*	*	60	173	16	45	66	191			66	192	16	48
— fra 2 — 1 — —	55	78			54	77	12	18	61	87			61	86	13	19
— under 1 Ede. Hærtkorn og Huse med Jord men uden Hærtkorn	243	102			239	100	176	61								
Huse uden Jord	55	"			54	"	67	"								
	508	1000			503	1000	402	1000	234	1000			234	1000	169	1000

gives der	a) Sammenlignet med det hele Hærtkorn,								b) Sammenlignet alene med Hærtkornet til Steder paa 1 Ede. Hærtkorn og derover,							
	for hver 1000 Edr. Hærtkorn Selveier-gods,		for hver 1000 Edr. Hærtkorn Arvefæstegods,		for hver 1000 Edr. Hærtkorn Selveier- og Arvefæstegods,		for hver 1000 Edr. Hærtkorn Fæstegods,		for hver 1000 Edr. Hærtkorn Selveier-gods,		for hver 1000 Edr. Hærtkorn Arvefæstegods,		for hver 1000 Edr. Hærtkorn Selveier- og Arvefæstegods,		for hver 1000 Edr. Hærtkorn Fæstegods,	
	Antal.	Hærtkorn.	Antal.	Hærtkorn.	Antal.	Hærtkorn.	Antal.	Hærtkorn.	Antal.	Hærtkorn.	Antal.	Hærtkorn.	Antal.	Hærtkorn.	Antal.	Hærtkorn.
paa Langeland:																
Steder med 8 Edr. Hærtkorn og derover							6	117							7	126
— fra 8 indtil 4 Edr. Hærtkorn incl.							131	699							141	755
— fra 4 — 2 — —	*	*	*	*	*	*	24	81	*	*	*	*	*	*	26	88
— fra 2 — 1 — —							20	29							22	31
— under 1 Ede. Hærtkorn og Huse med Jord men uden Hærtkorn							234	74								
Huse uden Jord							110	"								
							525	1000							196	1000
Lolland:																
Steder med 8 Edr. Hærtkorn og derover	30	391	44	442	34	406	21	187	32	410	45	452	36	422	22	199
— fra 8 indtil 4 Edr. Hærtkorn incl.	64	399	74	419	67	414	118	736	67	418	76	460	70	431	126	782
— fra 4 — 2 — —	40	118	20	64	34	102	3	10	42	124	20	66	36	107	3	10
— fra 2 — 1 — —	32	46	17	21	28	39	7	8	34	48	17	22	28	40	7	9
— under 1 Ede. Hærtkorn og Huse med Jord men uden Hærtkorn	100	46	64	24	90	39	181	59								
Huse uden Jord	86	"	30	"	69	"	49	"								
	352	1000	249	1000	322	1000	379	1000	175	1000	158	1000	170	1000	158	1000
Falster:																
Steder med 8 Edr. Hærtkorn og derover	21	212			21	207	17	154	22	223			22	219	17	159
— fra 8 indtil 4 Edr. Hærtkorn incl.	89	589			88	580	111	797	94	621			94	615	115	826
— fra 4 . . 2 — —	34	99	*	*	35	105	3	9	36	105	*	*	37	111	4	10
— fra 2 — 1 — —	32	48			34	52	3	5	34	51			36	55	3	5
— under 1 Ede. Hærtkorn og Huse med Jord men uden Hærtkorn	118	52			125	56	151	35								
Huse uden Jord	99	"			92	"	140	"								
	393	1000			395	1000	425	1000	186	1000			189	1000	139	1000
Jylland:																
Steder med 8 Edr. Hærtkorn og derover	11	111	18	217	11	114	10	91	12	120	19	228	12	123	11	97
— fra 8 indtil 4 Edr. Hærtkorn incl.	79	426	86	521	79	429	112	599	86	463	90	547	86	465	119	638
— fra 4 — 2 — —	103	299	40	128	101	294	70	214	112	325	43	135	110	320	74	228
— fra 2 — 1 — —	60	85	64	86	60	85	25	35	64	92	67	90	64	92	26	37
— under 1 Ede. Hærtkorn og Huse med Jord men uden Hærtkorn	191	79	121	48	189	78	223	61								
Huse uden Jord	69	"	63	"	69	"	80	"								
	513	1000	392	1000	509	1000	520	1000	274	1000	219	1000	272	1000	230	1000

gives der	a) Sammenlignet med det hele Hattkorn,								b) Sammenlignet alene med Hattkornet til Steder paa 1 Tde. Hattkorn og derover,							
	for hver 1000 Tdr. Hattkorn Selveier-gods,		for hver 1000 Tdr. Hattkorn Arvefaste-gods,		for hver 1000 Tdr. Hattkorn Selveier- og Arvefaste-gods,		for hver 1000 Tdr. Hattkorn Faste-gods,		for hver 1000 Tdr. Hattkorn Selveier-gods,		for hver 1000 Tdr. Hattkorn Arvefaste-gods,		for hver 1000 Tdr. Hattkorn Selveier- og Arvefaste-gods,		for hver 1000 Tdr. Hattkorn Faste-gods,	
	Antal.	Hattkorn.	Antal.	Hattkorn.	Antal.	Hattkorn.	Antal.	Hattkorn.	Antal.	Hattkorn.	Antal.	Hattkorn.	Antal.	Hattkorn.	Antal.	Hattkorn.
i Stjerring Amt:																
Steder med 8 Tdr. Hattkorn og derover	11	121			11	119	4	45	12	134			12	132	5	49
— fra 8 indtil 4 Tdr. Hattkorn incl.	66	355			65	350	101	521	73	392			73	389	111	570
— fra 4 — 2 — —	113	323	*	*	112	319	101	288	125	357	*	*	124	355	111	315
— fra 2 — 1 — —	76	106			81	111	43	60	84	117			90	124	47	66
— under 1 Tde. Hattkorn og Huse med Jord men uden Hattkorn	275	95			289	101	455	86								
Huse uden Jord	32	"			32	"	81	"								
	573	1000			590	1000	785	1000	294	1000			299	1000	274	1000
Nalborg Amt:																
Steder med 8 Tdr. Hattkorn og derover	9	104			9	103	8	77	10	111			10	110	9	82
— fra 8 indtil 4 Tdr. Hattkorn incl.	87	455			87	456	100	526	93	487	*	*	93	487	107	562
— fra 4 — 2 — —	99	295	*	*	99	295	90	287	107	316			106	316	96	308
— fra 2 — 1 — —	59	81			59	81	31	44	62	86			63	87	34	48
— under 1 Tde. Hattkorn og Huse med Jord men uden Hattkorn	148	65			148	65	235	66								
Huse uden Jord	78	"			78	"	125	"								
	480	1000			480	1000	589	1000	272	1000			272	1000	246	1000
Lhisted Amt:																
Steder med 8 Tdr. Hattkorn og derover	18	188	"	"	"	"	15	137	19	205	"	"	"	"	15	145
— fra 8 indtil 4 Tdr. Hattkorn incl.	77	434	"	"	"	"	121	689	84	473	"	"	"	"	127	725
— fra 4 — 2 — —	74	215	"	"	"	"	31	91	82	235	"	"	"	"	33	99
— fra 2 — 1 — —	58	80	"	"	"	"	23	30	63	87	"	"	"	"	24	31
— under 1 Tde. Hattkorn og Huse med Jord men uden Hattkorn	236	83	"	"	"	"	172	50								
Huse uden Jord	90	"	"	"	"	"	33	"								
	553	1000	"	"	"	"	395	1000	248	1000	"	"	"	"	199	1000
Riborg Amt:																
Steder med 8 Tdr. Hattkorn og derover	10	100			10	98	12	104	11	108			10	105	12	108
— fra 8 indtil 4 Tdr. Hattkorn incl.	81	425			82	435	117	601	86	456	*	*	88	467	122	628
— fra 4 — 2 — —	117	336	*	*	113	326	73	237	126	361			122	350	76	248
— fra 2 — 1 — —	51	70			54	73	11	15	55	75			58	78	12	16
— under 1 Tde. Hattkorn og Huse med Jord men uden Hattkorn	162	69			160	68	138	43								
Huse uden Jord	34	"			38	"	9	"								
	455	1000			457	1000	360	1000	278	1000			278	1000	222	1000

	a) Sammenlignet med det hele Hattkorn,								b) Sammenlignet alene med Hattkornet til Steder paa 1 Tde. Hattkorn og derover,							
	for hver 1000 Tdr. Hattkorn Selveier-gods,		for hver 1000 Tdr. Hattkorn Arvefaeste-gods,		for hver 1000 Tdr. Hattkorn Selveier- og Arvefaestegods,		for hver 1000 Tdr. Hattkorn Faestegods,		for hver 1000 Tdr. Hattkorn Selveier-gods,		for hver 1000 Tdr. Hattkorn Arvefaeste-gods,		for hver 1000 Tdr. Hattkorn Selveier- og Arvefaestegods,		for hver 1000 Tdr. Hattkorn Faestegods,	
	Antal.	Hattkorn.	Antal.	Hattkorn.	Antal.	Hattkorn.	Antal.	Hattkorn.	Antal.	Hattkorn.	Antal.	Hattkorn.	Antal.	Hattkorn.	Antal.	Hattkorn.
i Randers Amt:																
Steder med 8 Tdr. Hattkorn og derover	16	159			16	159	21	185	17	167			16	167	22	197
— fra 8 indtil 4 Tdr. Hattkorn incl.	99	563			100	565	110	653	104	590	*	*	104	591	117	694
— fra 4 — 2 — —	61	183	*	*	61	182	23	75	64	192	*	*	64	191	24	79
— fra 2 — 1 — —	31	49			31	49	20	28	32	51			33	51	22	30
— under 1 Tde. Hattkorn og Huse med Jord men uden Hattkorn	85	46			83	45	150	59								
Huse uden Jord	94	"			93	"	37	"								
	386	1000			384	1000	361	1000	217	1000			217	1000	185	1000
Narhuus Amt:																
Steder med 8 Tdr. Hattkorn og derover	7	76			8	81	2	21	8	82			8	87	2	22
— fra 8 indtil 4 Tdr. Hattkorn incl.	108	563			108	563	129	689	117	608	*	*	116	607	136	726
— fra 4 — 2 — —	79	240	*	*	78	237	67	220	85	258	*	*	84	255	72	232
— fra 2 — 1 — —	35	48			35	48	14	19	37	52			37	51	14	20
— under 1 Tde. Hattkorn og Huse med Jord men uden Hattkorn	169	73			164	71	177	51								
Huse uden Jord	107	"			105	"	74	"								
	505	1000			498	1000	463	1000	247	1000			245	1000	224	1000
Skanderborg Amt:																
Steder med 8 Tdr. Hattkorn og derover	4	45	"	"	"	"	"	3	5	50	"	"	"	"	"	4
— fra 8 indtil 4 Tdr. Hattkorn incl.	69	353	"	"	"	"	129	602	76	389	"	"	"	"	137	639
— fra 4 — 2 — —	141	415	"	"	"	"	104	309	155	457	"	"	"	"	111	328
— fra 2 — 1 — —	66	94	"	"	"	"	18	28	73	104	"	"	"	"	19	29
— under 1 Tde. Hattkorn og Huse med Jord men uden Hattkorn	218	93	"	"	"	"	271	58			"	"	"	"		
Huse uden Jord	78	"	"	"	"	"	160	"			"	"	"	"		
	576	1000	"	"	"	"	682	1000	309	1000	"	"	"	"	267	1000
Veile Amt:																
Steder med 8 Tdr. Hattkorn og derover	7	70	"	"	"	"	8	76	8	79	"	"	"	"	8	80
— fra 8 indtil 4 Tdr. Hattkorn incl.	70	373	"	"	"	"	150	784	79	422	"	"	"	"	159	827
— fra 4 — 2 — —	116	335	"	"	"	"	24	65	131	378	"	"	"	"	25	68
— fra 2 — 1 — —	76	107	"	"	"	"	16	24	86	121	"	"	"	"	16	25
— under 1 Tde. Hattkorn og Huse med Jord men uden Hattkorn	293	115	"	"	"	"	143	51			"	"	"	"		
Huse uden Jord	78	"	"	"	"	"	53	"			"	"	"	"		
	640	1000	"	"	"	"	394	1000	304	1000	"	"	"	"	208	1000

gives der	a) Sammenlignet med det hele Hørforn,								b) Sammenlignet alene med Hørfornet til Steder paa 1 Tde. Hørforn og derover,							
	for hver 1000 Tdr. Hørforn Selveier-gods,		for hver 1000 Tdr. Hørforn Arvefæste-gods,		for hver 1000 Tdr. Hørforn Selveier- og Arvefæstegods,		for hver 1000 Tdr. Hørforn Fæstegods,		for hver 1000 Tdr. Hørforn Selveier-gods,		for hver 1000 Tdr. Hørforn Arvefæste-gods,		for hver 1000 Tdr. Hørforn Selveier- og Arvefæstegods,		for hver 1000 Tdr. Hørforn Fæstegods,	
	Antal.	Hørforn.	Antal.	Hørforn.	Antal.	Hørforn.	Antal.	Hørforn.	Antal.	Hørforn.	Antal.	Hørforn.	Antal.	Hørforn.	Antal.	Hørforn.
i Ringkjøbing Amt:																
Steder med 8 Tdr. Hørforn og derover	10	96			10	96	7	64	11	104			11	104	8	70
— fra 8 indtil 4 Tdr. Hørforn incl.	77	413			77	413	90	474	84	447			84	447	98	514
— fra 4 — 2 — —	109	325	*	*	109	325	115	337	118	352	*	*	118	352	124	366
— fra 2 — 1 — —	62	89			62	89	33	46	67	97			67	97	36	50
— under 1 Tde. Hørforn og Huse med Jord men uden Hørforn	161	77			161	77	214	79								
Huse uden Jord	49	"			49	"	89	"								
	468	1000			468	1000	548	1000	280	1000			280	1000	266	1000
Ribe Amt:																
Steder med 8 Tdr. Hørforn og derover	9	90	24	292	11	123	8	75	10	99	25	298	12	135	9	80
— fra 8 indtil 4 Tdr. Hørforn incl.	58	308	85	507	62	341	48	268	61	340	86	515	68	371	52	288
— fra 4 — 2 — —	133	375	44	136	118	336	183	529	147	415	44	139	129	365	196	568
— fra 2 — 1 — —	90	132	30	47	80	118	41	59	99	146	30	48	87	129	44	64
— under 1 Tde. Hørforn og Huse med Jord men uden Hørforn	241	95	40	18	208	82	317	69								
Huse uden Jord	74	"	62	"	72	"	324	"								
	605	1000	285	1000	551	1000	921	1000	320	1000	185	1000	296	1000	301	1000

Det vil af den ovenstaaende Fremstilling erfares, at Antallet af Gaardene og Husene tilsammentagne paa Selveiergodset betydeligt varierer i de forskellige Provindser, saa at Bornholm, Sjælland, Volland og Falster have for hver 1000 Tdr. Hørforn et ringere, men Fyen, Jylland og Møen et større Antal, end det der udfalder som Giennemsnit for hele Riget, alt i den Orden, hvori Provindserne her ere nævne. Det mindste Antal, nemlig 144, findes paa Bornholm, der har en ganske usædvanlig Mængde af de største Gaarde, nemlig for hver 1000 Tdr. Hørforn 74, eller, naar Arvefæstegodset medregnes, 72 Gaarde paa 8 Tdr. Hørforn og derover. Omtrent Halvdelen af alle bebyggede Steder paa Selveiergodset bestaaer altsaa paa Bornholm af saadanne store Gaarde, der i Giennemsnit hver have over 10 Tdr. Hørforn, og som tilsammen indtage $\frac{1}{3}$ af Dens hele Hørforn, og dog staaer Agerbruget der paa Den ingenlunde paa noget høit Trin. Det næststørste Antal af Selveiersteder i Forhold til 1000 Tdr. Hørforn findes i Jylland, nemlig 513, og det største Antal, 564, paa Møen. Ligesaa er Antallet af de bortfæstede Gaarde og de bortfæstede eller bortleiede Huse mindre end Giennemsnitsforholdet for hele Riget: i Volland, (der for hver 1000 Tdr. Hørforn har 379 saadanne Steder) i Fyen og paa Falster, men større i Sjælland, Jylland, paa Langeland og paa Møen, der har det største Antal, nemlig 660.

Men endnu større Afvigelse fra Giennemsnitsforholdene, saavel de der gielde for Riget i det Hele, som de der ere særegne for Jylland isærdeleshed, træde frem, naar man seer hen til de enkelte jydke Amter. Medens der nemlig

for hver 1000 Tdr. Hørforn af Selveiergodset kommer, efter Middeltal for hele Riget, et Antal af 486 og, efter Middeltal for hele Jylland, 513 Gaarde og Huse, synker dette Tal i Randers Amt, der har det mindste Antal, til 386 og stiger i Ribe Amt til 605 og i Vejle Amt, der har det største Antal, til 610. Og, medens Middeltallet af Gaardene og Husene paa 1000 Tdr. Hørforn af Fæstegodset er i hele Danmark 473, og i hele Jylland 520, synker dette Tal lavest i Viborg Amt til 360 og stiger i Hjørring Amt til 785 og høiest i Ribe Amt endog til 921. Disse betydelige Afvigelse hidrøre dog fornemmeligen fra Husene, hvortil her bestandig, foruden de jordløse Huse og Husene med umatriculeret Jord, regnes alle Steder paa mindre end 1 Tde. Hørforn. Det mindste Antal af Selveier-Huusmænd gives nemlig i Randers Amt, hvor det ifkun udgjør 179, og det største i Vejle Amt, hvor det er 371. Ligesaa er det mindste Antal Fæste- eller Leiehuusmænd i Viborg Amt, hvor det er 147, og det største i Ribe Amt, nemlig 641. De forskellige for visse Egne af Jylland særegne Industrigrene, saasom: Pottemageri, Træktoforarbeidning, Udbinderi, Kniplingsfabrication o. s. v., have vel i saadanne Districter fremkaldt en Mængde Huse, der ikke findes, hvor sli Industri savnes; Fiskeriet beskæftiger og paa sine Steder et stort Antal Huusmænd; raa Jordens Opdyrkning har ligeledes paa adskillige Steder skabt Parcellister, hvis Nylsbrug alene er i Stand til at ernære en Familie, skøndt de have mindre end 1 Tde. Hørforn og derfor her ere henvorte til Huusmandsklassen; endelig er og Antallet og Størrelsen af de Hovedgaarde forskjellig i de forskellige Amter, hvorfra Bøndergaardene ere bortsolgte, og hvis Drift

har gjort en Mængde Huse nødvendig. Imidlertid er det uden Total Selveiendoms Indførelse, der har fremkaldt en Mængde Huusmænd alene ved den Lethed, hvormed deslige Huusmænd etableres, især i de Egne, der have meest Jord til Hartkornet, og hvor Jorden derfor er at faae for godt Kjøb. Men, om end Mange af dem, der saaledes etablere sig, ikke i Tiden ville kunne bestaae, maae det dog etheller forglemmes, at man just i de nydnævnte Egne, der have Overflodighed af Jord, som endog ofte ligger ueheldigt for Gaardene, behøver Udstyknng for at faae Jorderne opdyrkede; at disse Egnes Beboere sædvanligen ere noisomme og behøve langt mindre Indtægt til deres Subsistens, end i de bedre Egne, samt at mange saadanne allerede opdyrkede Steder med lidet Hartkorn, der alene skulde Udstyknngen deres Opdyrknng, have langt større indvortes Værdie, end Steder med lige Hartkorn i de frugtbare Provindser.

Holder man sig til den anden af de ovenstaaende tabellariske Fremstillinger, den nemlig, som alene omfatter Gaardene paa 1 Ede. Hartkorn og derover, og sammenligner disses Antal paa Selveier- og Fæstegodsset indbyrdes, da viser der sig overalt et større eller mindre Overskud paa Selveiergodssets Side, der, som forhen omtalt, maa være en Virkning af Selveiergaardenes Udstyknng, der har formindsket deres Hartkorn og, som Følge deraf, formeret det Antal Gaarde, som findes for hver 1000 Edr. Hartkorn af dette Gods. Saaledes har Sjælland 15, Lolland 17, Moen 22, Jylland 44, Falster 47 og Fyen 65 flere Selveiergaarde end Fæstegaarde, alt pr. 1000 Edr. Hartkorn. Det som her isærdeleshed tiltrækker Opmærksomheden er, at Jylland, uagtet Selveiendom der er allermest udbredt, dog har, sammenlignet med Fæstegodsset, paa et lige Quantum Hartkorn, færre Selveiergaarde, end Fyen. Men det er ogsaa kun i Forhold til Fæstegodsset, at dette mindre Antal Selveiergaarde gives i Jylland, end i Fyen. Absolut betragtet, ere der paa 1000 Edr. Hartkorn Selveiergods flere Gaarde i Jylland, end i Fyen, og det er altsaa alene fordi Fæstegaardene ere langt større i Fyen end i Jylland, at de, ved at gaae over til Selveiendom og udstyffes, kunne formeres i en højere Grad og dog i sig selv i det Hele blive større, end i Jylland.

Fortsættes hiin Sammenligning imellem Selveiergaardenes og Fæstegaardenes Antal ogsaa til de enkelte Amter i Jylland, da fremtræde endnu større Forskielligheder. Ringkjøbing Amt har 14, Ribe 19, Siørring 20, Nærhuus 23, Nalborg 26, Randers 32, Skanderborg 42, Thisted 49, Viborg 56 og Veile Amt endog 96 flere Selveiergaarde end Fæstegaarde for hver 1000 Edr. Hartkorn. Veile Amt er saaledes det af Jyllands Amter, hvor Udstyknngen har grebet videst om sig, ved at formindskte Selveiergaardenes Størrelse, og derved ogsaa forholdsvis at forøge deres Antal. Men Udstyknngen har her og vist sin Indflydelse ved i høj Grad at formere Selveierhusenes Antal, af hvilke der i Veile Amt, som forhen nævnt, gives 293, foruden 78 Selveierhuse uden Jord. Imidlertid erkendes Veile Amt for et af de Amter i Jylland, hvor Production og Velstand ere mest tiltagne. I Ribe, Thisted og Ringkjøbing Amter, hvor Selveiendom er allermest udbredt, spores Indflydelsen af Udstyknngssystemet derimod, hvad Ribe og Ringkjøbing Amter angaaer, ikke saameget paa en Formindskelse af Selveiergaardenes Størrelse, som i alle disse 3 Amter paa en Forøgelse af Husenes Antal, og denne Virkning af Udstyknngen er vist nok den betænkligste.

Commissionen for det statistiske Tabelværk i Danmark, i October 1837.

A. S. Ørsted.

Colln.

Johnsen.

H. Bech.

Olsen.

11.

Endelig meddeles her endnu en kort almindelig Oversigt over, hvormeget af Danmarks Fæstegods der er hoverifrit og hvormeget hoverigjørende, hvorved den forhen fremsatte almindelige Bemærkning gientages, at Godset er anseet som hoverifrit, uagtet enkelte Reiser eller Arbejder, saasom Møder ved Klapiagt, eller deslige, paaligge det, hvorimod det er anført som hoverigjørende, naar det forretter Arbejde, der egentlig henhører til Hovedgaardens Drift eller Avling, om det end ikke er fuldt Hovet, der af Godset udføres.

Lager man nu hele Fæstegodssets Ager- og Engs- og Skovskylbs-Hartkorn, (thi det Sidste, der heller ikke er af Betydning, og som ofte virkelig repræsenterer Ager- og England, har her ikke kunnet udelades) da udgjør det i Danmark 145,890 Edr. Hartkorn, og deraf ere de 67,422 Edr. hoverifrie og 78,468 Edr. hoverigjørende. Sammenlignes det Sidste med Danmarks fulde Ager- og Engs- samt Skovskylbs-Hartkorn, altsaa og det, der hviler paa Hovedgaardens, Kjøbstæds-, Selveier- og Arvefæstjorder, da ere af alle Danmarks Jorder henved 21 pSt. eller lidet over $\frac{1}{5}$ hoverigjørende. Sammenligner man derimod alene det hoverifrie Fæstegods med det hoverigjørende, da er Forholdet for hele Danmark saaledes, at af 1000 Edr. Hartkorn Fæstegods ere 462 Edr. hoverifrie, men 538 Edr. hoverigjørende. Dette almindelige Forhold varierer dog betydeligt i de forskellige Provindser, som følgende Fremstilling udviser:

I Sjælland ere, af 1000 Edr. Hartkorn Fæstegods, 588 Edr. hoverifrie og 412 Edr. hoverigjørende.

Moen	73	—	—	927	—	—
Fyen	341	—	—	659	—	—
Langeland	792	—	—	208	—	—
Lolland	244	—	—	756	—	—
Falster	371	—	—	629	—	—
Jylland	417	—	—	583	—	—

Paa Bornholm, hvor ingen Hovedgaarde findes, eksisterer der, som Følge deraf, heller intet Hovet.

Det maa imidlertid herved bemærkes, at en stor Deel af det hoverifrie Gods har været det fra gammel Tid. Navnligen hidrører den Omstændighed, at i Sjælland den større Deel af Fæstegodsset er hoverifri, medens i Fyen ifkun omtrent $\frac{1}{5}$ er det, ingenlunde derfra, at flere Foreninger om Hovetets Ophævelse have fundet Sted i Sjælland end i Fyen; men Narsagen ligger deri, at i Sjælland en betydelig Deel af Fæstegodsset tilhører Kongen, Universitetet, Communitetet, Sorø Academie og andre Stiftelser, som for en stor Deel ikke have Hovedgaarde, hvorved Hovet kunde anvendes, og hvor Hovetiet derfor heller ikke tidligere har fundet Sted.

Tabeller

over

Hartkornet, samtlige Eiendommers Bantaxation og Bygningers Brandassuranceum,
samt Jordeiendommenes Fordeling

i

Kongeriget Danmark.

Af hele Sognet eier Det tilfammenlagte privilegerede og upriviligerede Ager og Engs samt Skovskylbs Hartkorn er fordeelt imellem

Table with columns for land types (Selveiergods, Arvefæstegods, Fæstegods) and land parcels (Købteherne). Rows list individual parcels with their respective measurements and ownership details.

Af hele Eognet eier										Det tilfammenlagte privilegerede og uprivilegerede Ager og Engs samt Skovskylde Hartkorn er fordeelt imellem																																																																		
Offentlige Stiftelser.		Lehn eller Stamhuſe.		Complete Hoved-gaarde.		Incomplete Hoved-gaarde med fri Hoved-gaardstærts Rettighed.		Uprivilegerede Hoved-gaarde.		Selveiergods.										Arvefæstegods.										Fæstegods.										Stobædrene.																																				
										Steder med 8 Aar. Hrtk. eller derover.		Fra 8 til 4 Aar. Hrtk.		Fra 4 til 2 Aar. Hrtk.		Fra 2 til 1 Aar. Hrtk.		Under 1 Aar. Hrtk. Blandt Antallet Huse m. Jord, men uden Hrtk.		Steder med 8 Aar. Hrtk. eller derover.		Fra 8 til 4 Aar. Hrtk.		Fra 4 til 2 Aar. Hrtk.		Fra 2 til 1 Aar. Hrtk.		Under 1 Aar. Hrtk. Blandt Antallet Huse m. Jord, men uden Hrtk.		Hver af det Hele		Steder med 8 Aar. Hrtk. eller derover.		Fra 8 til 4 Aar. Hrtk.		Fra 4 til 2 Aar. Hrtk.		Fra 2 til 1 Aar. Hrtk.				Under 1 Aar. Hrtk. Blandt Antallet Huse m. Jord, men uden Hrtk.																																		
No. af alle Hrtk. i Egnen.	Der af matr. Hrtk. og Skiftet. Hrtk.	No. af alle Hrtk. i Egnen.	Der af matr. Hrtk. og Skiftet. Hrtk.	Antal.	Hrtkorn.	Antal.	Hrtkorn.	Antal.	Hrtkorn.	Antal.	Hrtkorn.	Antal.	Hrtkorn.	Antal.	Hrtkorn.	Antal.	Hrtkorn.	Antal.	Hrtkorn.	Antal.	Hrtkorn.	Antal.	Hrtkorn.	Antal.	Hrtkorn.	Antal.	Hrtkorn.	Antal.	Hrtkorn.	Antal.	Hrtkorn.	Antal.	Hrtkorn.	Antal.	Hrtkorn.	Antal.	Hrtkorn.	Antal.	Hrtkorn.	Antal.	Hrtkorn.	Antal.	Hrtkorn.	Antal.	Hrtkorn.	Antal.	Hrtkorn.	Antal.	Hrtkorn.	Antal.	Hrtkorn.																									
																																																				24	5	75	6	103	6	123	5	13	5	191	6	336	6	245	3	172	4	378	30	41	3	101	6	136
2	1	345	3	44	1	53	6	3	34	3	4	22	4	14	38	3	4	7	34	17	10	76	6	28	1	19	56	5	1	9	4	2	12	9	21	7	9	4	69	23	5	17	6	2	5	6	22	5	4	5	7	46	3	5	3	39	5																			
12	2	54	4	18	7	618	1	77	5	161	5	86	4	31	1	67	1	1	8	1	2	22	1	4	22	7	3	9	1	1	32	14	6	6	15	17	7	4	27	1	3	5	5	1	5	1	5	5	2	240	31	222	1	1	3	4	1	1	41	18	5	7	11	2	4											
499	7	31	2489	3	364	7	7	523	5	2	97	7	11	121	1	38	202	4	47	128	25	34	6	162	68	6	51	4	43	7	53	283	7	24	79	2	11	16	2	25	12	607	2	1365	3	40	365	2	211	1348	5	30	82	2	24	33	1	482	143	3	106	39	5													

Fortsettelse af N° 1.

		Det fulde Matriculs-Hartkorn.																		Sognets tiendebærende Hartkorn udgjør for						Tagationen til Bankhæftelsen udgjorde i Sølv for			Brand-Resurce-Summen for Bygningerne udgjorde i Sølv den 31 ^e Marts 1894.																																		
		Privilegeret Hartkorn.									Uprivilegeret Hartkorn.																																																				
		Ager og Eng.			Skovskjld.			Møllefjld.			Matriculeret Kongetiende-Hartkorn.			Matriculeret Kirketiende-Hartkorn.			Ager og Eng.			Skovskjld.			Møllefjld.			Matriculeret Kongetiende-Hartkorn.				Matriculeret Kirketiende-Hartkorn.			Kongetiende.			Kirketiende.			Præstetiende.			Jorderne.	Tien-derne.	Bygnin-gerne.																			
Td.	S.	F.	Alb.	Td.	S.	F.	Alb.	Td.	S.	F.	Alb.	Td.	S.	F.	Alb.	Td.	S.	F.	Alb.	Td.	S.	F.	Alb.	Td.	S.	F.	Alb.	Td.	S.	F.	Alb.	Td.	S.	F.	Alb.	Td.	S.	F.	Alb.	Td.	S.	F.	Alb.	Td.	S.	F.	Alb.	Rbd.	Rbd.	Rbd.	Rbd.												
Nodding Herred (fortsat):		Transep.		53	3	2	1	5	6	1	48	6	3	40	7	3	1	31	1	1	8	3	3	1	75	7	2	188	5	1	1	10	3	1214	1	9	2	1	2	135	2	2	2	139	7	1	1	1160	6	2	2½	1160	7	1	1	1198	4	1	1	919581	131526	12160	227400
Balling Sogn		5	6	1	192	5	2	2	18	9	2	1	2	14	45	4	18	18	18	20	12	5	1	1	192	4	3	192	4	3	192	4	3	128934	21571	5580	27080																										
Paasum		48	6	3	107	2	2	1	9	1	1	1	13	6	107	2	2	1	107	2	2	1	107	2	2	1	132995	12020	2060	30340																																	
Ramsing		40	7	3	1	129	1	1½	16	16	16	129	1	2	129	1	2	128	7	2	2	107030	14448	1230	19580																																						
Lihme		31	1	1	137	3	1	14	14	137	5	1	137	4	3	1	137	5	1	92742	15416	840	43270																																								
Lem		8	3	3	1	175	6	2	20	20	159	1	2	2	159	1	2	2	159	2	2	104843	17836	1390	32000																																						
Veiby		75	7	2	12	5	1	1	12	5	75	7	½	76	7	1	2	76	7	1	2	42524	8510	7740																																							
Harre Herred:		3	2	3	1	54	4	1	10	4	6	1	11	10	4	51	1	3	2	53	7	54	4	2	1	19609	5957	1650	10440																																		
Kautrup Sogn		87	4	3	1	39	4	32	32	222	3	2	1	222	3	2	222	3	2	160717	24912	3140	38990																																								
Søby		54	4	1	104	1	2	6	6	103	7	2	2	103	7	2	2	103	7	2	2	49945	11643	24130																																							
Bille		39	4	16	3	3	16	16	95	1	1	94	7	3	1½	94	7	3	2½	52223	10641	9980																																									
Hierf		9	2	2	122	6	3	14	11	85	7	3	1	85	7	3	1	85	7	3	1	89713	9630	6320	23870																																						
Harre		104	1	2	160	2	3	1	50	50	160	2	3	1	160	2	3	1	160	2	3	1	54113	17960	1820	22300																																					
Durup		95	1	1½	178	1	2	2	22	22	181	1	2	2	179	4	2	2	179	6	1	2	164853	20179	4420	58040																																					
Løndering		122	6	3	1076	1	1	29	1	176	5	3	2	176	2	2	2	1027	1	2	2	1027	6	2	2½	1029	3	1½	642792	115159	17350	197280																															
Fuur		160	2	3	1	178	1	2	2	22	22	181	1	2	2	179	4	2	2	179	6	1	2	164853	20179	4420	58040																																				
Kasteb.		39	4	1	1076	1	1	29	1	176	5	3	2	176	2	2	2	1027	1	2	2	1027	6	2	2½	1029	3	1½	642792	115159	17350	197280																															
Norre Herred:		41	3	1	2	129	5	3	120	1	2	2	12	12	12	217	7	2	2	217	7	2	217	7	2	175840	24407	7300	59630																																		
Selbe Sogn		218	1	215	1	120	1	2	2	3	5	3	12	12	12	217	7	2	2	217	7	2	217	7	2	175840	24407	7300	59630																																		
Grindersted		129	5	3	140	5	2	18	18	140	7	3	2	142	7	3	2	140	7	3	2	70610	15825	960	21140																																						
Grønning		140	5	2	111	1	2½	17	17	108	1	½	107	7	2	2	107	7	2	2	96497	12094	980	24720																																							
Thiise		140	5	2	266	1	2	27	27	269	1	2	½	269	3	3	1½	269	2	1	1½	165499	30161	34930																																							
Junget		49	5	1	2	141	3	2	2	11	11	10	6	2	2	135	3	1	½	135	3	1	½	82094	15165	20380																																					
Thorum		266	1	2	208	4	1	16	16	209	7	1	2	209	7	1	2	209	7	1	2	116944	23509	39140																																							
Jeberg		7	2	1	1	185	5	3	1	17	17	19	5	1	1	196	7	1	1½	196	7	1	1½	107035	22039	23340																																					
Lyby		208	4	1	85	7	1	11	11	87	7	2	1	87	7	2	1	87	7	2	1	53206	9674	13500																																							
Ryberg		185	5	3	1	85	7	1	11	11	87	7	2	1	87	7	2	1	87	7	2	1	53206	9674	13500																																						
Roslev		85	7	1	1692	6	3	1½	5	5	169	5	1	1	170	2	2	2	1663	6	2	1	1664	7	2½	1661	3	2	1232427	186285	24900	403460																															

